

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Department of Economics

Särskild post och dess ekonomiska effekter vid generationsskiften

The economic effects of Swedish taxation law in intergenerational transfers

John Wåhlin

Särskild post och dess ekonomiska effekter vid generationsskiften

The economic effects of Swedish taxation law in intergenerational transfers

John Wåhlin

Handledare: Hans Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU),
Institutionen för ekonomi

Examinator: Carl Johan Lagerkvist, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU),
Institutionen för ekonomi

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A1E

Kurstitel: Independent Project/Degree Project in Business Administration

Kurskod: EX0539

Program/utbildning: Agronomprogrammet - ekonomi

Fakultet: Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap (NJ)

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2014

Serienamn: Examensarbete/Institutionen för ekonomi

Nr: 861

ISSN 1401-4084

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: beskattning, generationsskifte, nuvärde, särskild post

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Department of Economics

Förord

Tack till min handledare Hans Andersson, professor vid Institutionen för ekonomi, som stöttat mig under arbetets gång. Tack också till Katarina Bartels, jurist på LRF Konsult.

Summary

Today, many agricultural firms in Sweden are facing a intergenerational transfer situation. The price of land has increased significantly during the last twenty years. This means an increase in fortune, for farmers who own their land, but also a higher demand of compensation from siblings.

This paper investigates how the fortune of two agricultural firms is distributed in an intergenerational transfer during a period of twenty years.

Different tax strategies change the distribution of capital and debt. The grantee has the greatest fortune after twenty years, but has had the lowest current income during the period, compared to siblings and the grantors.

Sammanfattning

Flera svenska lantbruksföretag befinner sig i en period då ett generationsskifte är aktuellt. Det finns flera olika överlåtelsestrategier, men i denna studie analyseras endast de som sker via benefika fång (gåva). Priserna på jordbruksmark har stigit kraftigt under den senaste 20-årsperioden, vilket har ökat förmögenheten för de svenska jordbrukarna. Samtidigt ställer de högre markpriserna högre krav på kompensation till syskon. Därtill kräver också ofta överlåtargenerationen vissa kompensationskrav för att inte behöva sänka sin ekonomiska levnadsstandard i allt för hög utsträckning.

Särskild post är lagstiftning som syftar till att underlätta vid generationsskiften som sker via ett benefika fång. Då priserna på mark har stigit till högre nivåer, tvingas ofta övertagaren till en ökad belåning för att övriga intressenter ska få den ekonomiska kompensation de kräver. Vid en gåva kliver övertagaren in i överlåtarens skattemässiga situation, vilket ofta innebär låga anskaffningsvärden, då överlåtargenerationen drivit och ägt lantbruksföretaget under en lång tidsperiod. En situation då det bokförda värdet på skulderna överstiger det bokförda värdet på tillgångarna kan då uppkomma. Vid en sådan situation tvingas övertagaren till en omfördelning av inkomsten; från kapital till näringsverksamhet. Då kapital beskattas på en konstant nivå och näringsverksamhet beskattas progressivt, kan detta innebära en ökad skattebörda. Den särskilda posten gör det möjligt att undvika denna omfördelning.

Studien omfattar två svenska lantbruksföretag som står inför ett generationsskifte. Anskaffningsvärdena är så pass låga och den ökade belåningen så pass hög, att den ovan nämnda problematiken blir aktuell. Vad som därmed ska undersökas är effekten av att använda den särskilda posten, jämfört med om den inte används. Utifrån balans- och resultaträkningar, samt fastighetsvärderingar utvecklas sedan en modell för att skatta det ekonomiska utfallet under tjugoårig tidsperiod.

Resultaten visar på vissa positiva förmögenhetseffekter av den särskilda posten för intressentgruppen. Dessa effekter ökar ju längre tid som förflyter. Övertagarens förmögenhet gynnas dock inte på samma sätt av den särskilda posten. Detta beror på att denne kräver en lägre belåningsnivå om den särskilda posten ej utnyttjas, vilket i sin tur innebär en högre förmögenhet vid tidsperiodens slut och en högre soliditet.

Övertagarens räntabilitet på det egna kapitalet ökar om den särskilda posten används, då detta ökar belåningsgraden. Ur en känslighetsanalys går det att dra slutsatsen att höjningar i räntenivåer kan ha kritiska effekter för företagets överlevnad på kort sikt, på grund av sänkningen av den disponibla inkomsten. En lägre årlig prisökning i jordbruksmark får betydande effekter på övertagarens förmögenhet, ju längre tiden går.

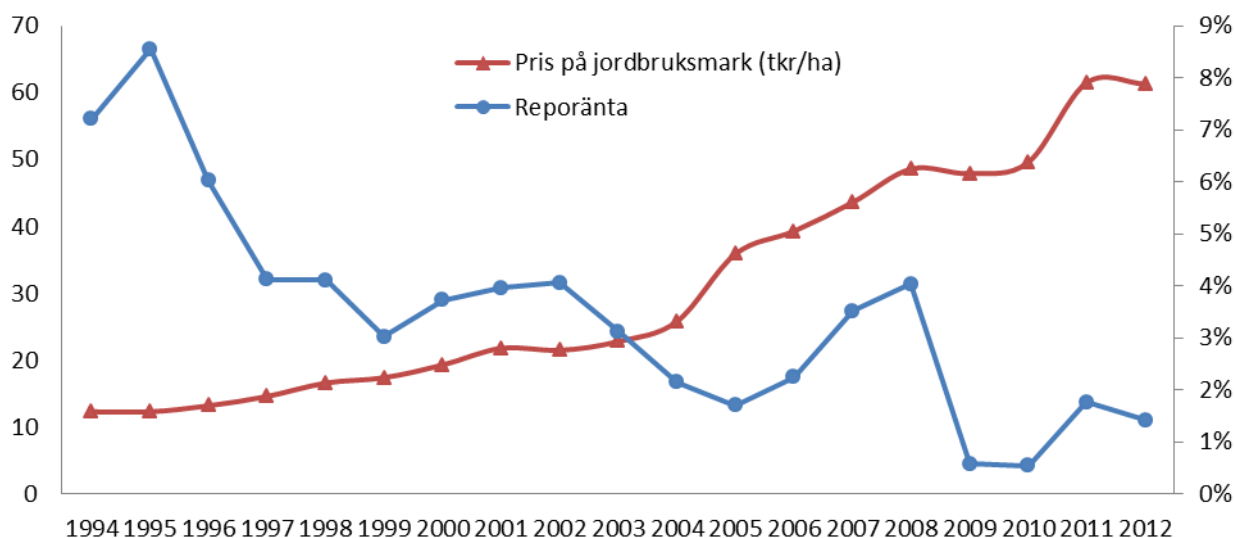
Table of Contents

1 INTRODUKTION	1
1.1 PROBLEMBAKGRUND	2
1.2 PROBLEM	4
1.3 MÅL OCH AVGRÄNSNINGAR	5
1.4 DISPOSITION	7
2 LITTERATURSTUDIE OCH TEORI.....	8
2.1 GENERATIONSSKIFTESPROBLEMATIKEN I LANTBRUKS- OCH FAMILJEFÖRETAG.....	8
2.2 INVESTERINGSANALYS	10
2.3 FINANSIELLA KALKYLER.....	11
2.3.1 Nuvärde.....	11
2.3.2 Osäkerhet i finansiella kalkyler – särskilda effekter vid generationsskiftet	13
2.3.3 Skattekalkyler.....	14
2.4 INSTITUTIONELLT RAMVERK – JURIDISKA BEGREPP	14
2.4.1 Fast egendom.....	14
2.4.2 Lös egendom	14
2.4.3 Gåvobegreppet.....	14
2.4.4 Inkomstskatteregler.....	15
2.5 RÄNTEFÖRDELNING	16
2.5.1 Positiv räntefördelning.....	17
2.5.2 Negativ räntefördelning.....	18
2.5.3 Överföring av sparat räntefördelningsbelopp.....	18
2.5.4 Särskild post.....	18
3 METOD	19
3.1 FÖRSTUDIE.....	19
3.2 VETENSKAPLIGT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	20
3.3 DE TVÅ TRADITIONERNA – KVANTITATIV OCH KVALITATIV METOD.....	21
3.4 ETISKA ASPEKTER	23
4 EMPIRI.....	24
4.1 INSAMLING AV DATA.....	24
4.2 BEARBETNING AV DATA.....	24
4.3 EMPIRISK MODELL	26
4.4 FALLGÅRDAR	29
4.4.1 Vetestad.....	29
4.4.2 Svinelund.....	29
4.5 EMPIRISKA BERÄKNINGSGRUNDER	29
4.6 RESULTAT VETESTAD	32
4.6.1 Vetestad – utfall vid generationsskifte.....	32
4.7 RESULTAT SVINELUND.....	37
4.7.1 Svinelund – utfall vid generationsskifte.....	38
5 ANALYS OCH DISKUSSION.....	43
5.1 INTRESSENTGRUPPENS GEMENSAMMA OCH INDIVIDUELLA UTFALL	43
5.2 ÖVERTAGARENS RÄNTABILITET PÅ EGET KAPITAL EFTER SKATT OCH LIKVIDA MEDEL	43
5.3 KÄNSLIGHETSANALYS ÖVERTAGARE	44
5.3.1 Förändring i in och utlåningsränta.....	44
5.3.2 Förändring i jordbruksmarkens värdeökning	45
6 SLUTSATSER.....	47
REFERENSER.....	48
Litteratur.....	48
Internet	51
Personliga meddelanden.....	53

BILAGOR.....	54
<i>Bilaga 1 - Ingångsvärden för modellen.....</i>	<i>54</i>
<i>Bilaga 2 – Utveckling eget kapital för syskon och överlåtare.....</i>	<i>54</i>
<i>Bilaga 3 – Modell för jobbskatte- och grundavdrag</i>	<i>55</i>
<i>Bilaga 4 – Värderingsmodell för maskiner</i>	<i>56</i>
<i>Bilaga 5 – Utveckling eget kapital övertagare (exempelsiffror)</i>	<i>56</i>

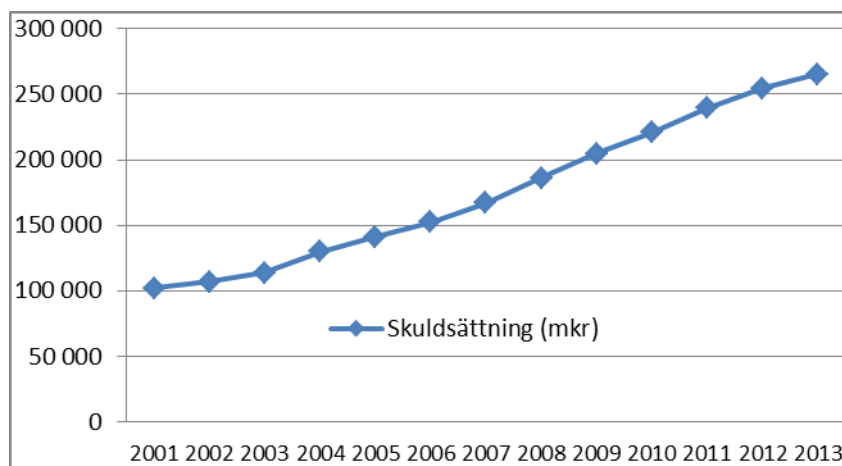
1 Introduktion

Medelåldern i det svenska jord- och skogsbruket är idag hög (www, Jordbruksverket, 2014-01-31). Drygt var fjärde lantbruksföretagare som bedriver enskild näringsverksamhet är 65 år eller äldre, medan knappt var femte är yngre än 45 år. Samtidigt planerar 40 procent av de lantbrukare som är äldre än 65 år att överlåta sitt ägande inom de närmaste två-tre åren (Gården byter ägare, 2012).

Figur 1. Utveckling av reporänta (uttryckt i procent) och markpriser (uttryckt i tusen kronor per hektar) i Sverige 1994-2012, egen bearbetning (www, SJV, 2013) (www, Riksbanken, 2013).

Priset på jordbruksmark i Sverige har stigit kraftigt under den senaste tjugoårsperioden (www, SJV, 2013-09-12). Förändringen har inneburit en ökad förmögenhetsmassa för denna grupp av företagare. Samtidigt har en lantbrukare med vilja att investera i ytterligare åkermark, tvingats till högre nominell skuldsättning än tidigare. Dock har reporäntan, vilken ger en indikation om det allmänna ränteläget i Sverige, sjunkit från högre nivåer under det tidiga 1990-talet (www, Riksbanken, 2013-09-12). En lägre utlåningsränta från kreditinstituten sänker avkastningskravet på en investering som finansierats med lånade pengar, om hänsyn ej tas till eventuell amortering.

Figur 2. Lantbrukets skuldsättning, uttryckt i SEK (www, LRF Konsult, 2014-04-17)

Strax under 330 000 privatpersoner i Sverige äger skog. Detta ägande utgör 50 procent av den totala skogsarealen i Sverige, vilken uppgår till cirka 22,5 miljoner hektar. Liksom jordbruksmark har priset på skog stigit kraftigt. Under de senaste 10 åren har kubikmeterpriset, m³sk, stigit med mellan 95-102 % (www, LRF Konsult, 2013). Det bör dock påpekas att det under första halvåret 2013 skett en nedgång med 1,6-7,9 %, beroende på

region. Priset på virke i mellersta Sverige har stått sig bäst, medan den norra delen drabbats av den kraftigaste nedgången.

De främsta målen för många jordbruksfamiljeföretag är de samma som för andra icke börsnoterade företag; att behålla kontrollen och samtidigt förmedla en trygg och sund verksamhet till nästa generation (Hay & Morris, 1984). I vissa fall är detta mål förknippat med en önskan om att låta marken stanna inom familjen, det vill säga, se till att både familjen och företaget på ett framgångsrikt sätt fortsätter att driva gården på samma geografiska plats. Kahn och Henderson (1992) har visat att familjeföretag värderar geografisk närhet mellan boende högre än andra företag. Alsos *et.al.* (2014) har vidare funnit en stark koppling mellan företag och själva hushållet i entreprenöriella familjeföretag. Denna koppling har inneburit en styrka för familjeföretagen.

1.1 Problembakgrund

Huruvida ett ökat markvärde i allmänhet gynnar jordbrukare är en öppen fråga (Latruffe & Mouel, 2009). De som gynnas i slutändan är de brukare som äger sina resurser. I många industriländer är en väsentlig del av jordbruksmarken utarrenderad. I amerikanskt lantbruk visar exempelvis Banker och Hoppe (2006) att andelen arrenderad jordbruksmark uppgick till i genomsnitt 44 % för år 2003. Nivån har varit relativt konstant sen 1980-talets början. Samma bild kan för övrigt skönjas för Sverige (Andersson, 2014). Vidare är det då i vissa fall aktiva lantbrukare som hyr ut en del av sin mark, medan det i andra fall är markägare som inte är lantbrukare (Latruffe & Mouel, 2009). I det sistnämnda fallet innebär alltså högre markpriser inte ett ekonomiskt mervärde för brukaren.

Ett generationsskifte kan vara det mest komplicerade som en familj ger sig in på (Arrington, 2002). Samtidigt är denna process i företagets utveckling och fortlevande, en av de minst utforskade aspekterna. Leopold och Schneider (2011) har undersökt när i livet för övertagaren ett generationsskifte ofta genomförs. Deras slutsatser är att tilldelning av likvida medel från föräldragenerationen ofta sker vid större livshändelser, som ingående av äktenskap, barnafödelse och skilsmässa. De två förstnämnda händelserna gäller även vid gåvor av fast egendom, men inte vid skilsmässa.

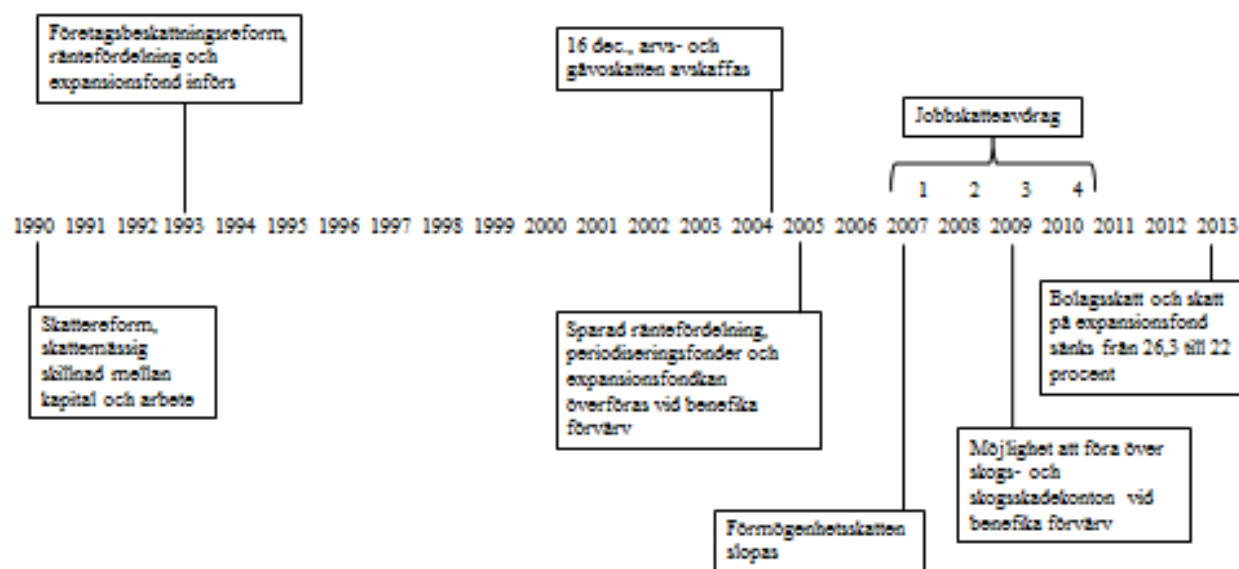
När ett generationsskifte ska genomföras är en av de svåraste frågorna att sätta ett pris på fastigheten (Arrington, 2002). Som det går att utläsa av figur 1 har priserna ökat markant under den senaste tjugoårsperioden. En stor förändring i pris på kapitaltillgångar i lantbruksföretag tvingar lantbrukare och ekonomiska rådgivare att vara medvetna om att detta bör påverka de beslut som ska fattas av ledningen i företaget (Lowenberg-DeBoer, 1986). Under 1970-talets kraftiga uppgång av markpriser i USA gjordes exempelvis bedömningen att lantbruksföretagare ofta räknade med att vissa insatsvaror i ett senare skede skulle kunna säljas till ett högre värde. I USA innebar sedan en prisnedgång på insatsvaror, under 1980-talets mitt, att hela näringen drabbades av en djup ekonomisk kris. I många fall räddades gårdarna av att lantbrukarnas makar sökte arbete utanför gården.

Vidare har de ökade priserna på jord och skog i många fall fört med sig en ökad problematik att överföra fastigheter inom familjen till priser som är marknadsmässiga (*Gården byter ägare*, 2012). Övertagaren måste kunna driva verksamheten vidare med en rimlig avkastning, parallellt med att syskon bör kompenseras på ett så rättvist sätt som möjligt. Samtidigt är den överlåtande generationens ekonomi efter skiftet en viktig aspekt att ta med i beräkningen.

Graden finansiell och känslomässig stress vid generationsskiftet kan vara betydligt större nu än vad den varit tidigare (Arrington, 2002). Långvariga sociala normer, som förstfödsrätt, har blivit alltmer ifrågasatta samtidigt som jordbruksstöd i många länder har kapitaliserats i markvärdet, vilket gör att värdet på gårdarna blåses upp. Lagerkvist och Olson (2002) har vidare undersökt i vilken utsträckning jordbrukspolitiska reformer, i form direkta inkomststöd till lantbruksföretag, påverkar kapitalstrukturen i lantbruket. Studien visar att det sker anpassningar till de nya programmen då de annonseras, men samtidigt kan brist på information innebära att företagen bygger upp en potentiellt ineffektiv kapitalstruktur. Denna ineffektivitet kan sedan förstärkas av missförstånd kring tidpunkten för införandet av den nya jordbrukspolitiken.

Ytterligare ett problem är att den överlåtande generationen ska kunna ha en rimlig pensionsersättning, när de inte längre får intäkter från arbete (Pesquin, 1999). Osäkerhet över livslängd skapar extra svårighet att uppskatta hur mycket kapital som krävs. Det är ofta två typer av problem som uppstår: antingen får den äldre generationen leva på en låg inkomst eller så är deras konsumtion låg, varför deras levnadsstandard blir för låg i förhållande till förmögenhetens storlek. En stor del av pensionssparandet finns också ofta i gården, vilket ökar ersättningskravet från övertagaren. Exempelvis kan ett medelstort lantbruksföretag i England vid ett generationsskifte göra övertagaren till en miljonär på papperet, samtidigt som stora problem skapas i fråga om rättvis kompensation till syskon. Beckhard och Dyer (1983) har vidare visat att endast 30 procent av familjeföretagen i USA klarar en övergång till andra generationen och blott 10 procent överlever till den tredje.

Inkomstskatt är en stor ekonomisk utgift för lantbruksföretag i allmänhet, och för de riktigt lönsamma i synnerhet (Boehlje & Eidman, 1984). Skatt kan ha avgörande betydelse för kassaflödet i företaget och därmed också lönsamheten och möjligheten till kapitalinvesteringar. Planering av generationsskiftet ställer höga kunskapskrav inom skatterättsens område (www, LRF Konsult, 2013-10-21). Försummas detta kan resultatet bli att kostsamma följder uppstår för de inblandade parterna. Sedan 1990 har ett antal skattereformer skett, vilka påverkat förutsättningarna för generationsskiftet. Figuren nedan visar några utvalda förändringar. Det bör noteras att de förändringar som illustreras har inneburit en förenkling av skatteproblematiken i ett generationsskifte. Skatter har genomgående sänkts eller tagits bort och överföring av tillgångar vid benefika förvärv har underlättats.

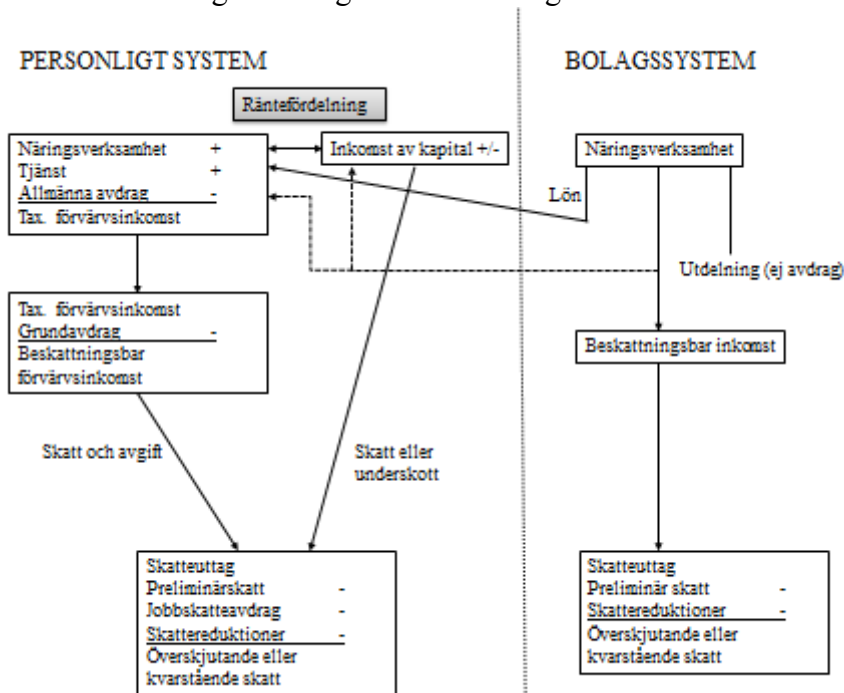

Figur 3. Historiska skattereformer och -förändringar 1990-2013, egen bearbetning (www, Skatteverket, 2013-10-21).

1.2 Problem

De forskare som arbetar med familjeföretag är överens om att generationsskiften oftast är den viktigaste problematik som dessa organisationer möter (Handler, 1994). Samtidigt har forskning visat att planering inför skiften ofta inte sker i dessa företag (Ward, 1987). Trots att åkermarkspriserna ökat markant under den senaste tjugoårsperioden uppger 68 procent av lantbrukarna att deras lönsamhet är dålig eller mycket dålig (*Lantbruksbarometern 2013*, 2013). Andelen lantbrukare som kan tänka sig att rekommendera sitt arbete till en ung människa är 58 procent (*Ibid.*). Detta kan jämföras med 2012, då denna siffra var 71 procent. För att möta de utmaningar som uppkommit inom lantbruksbranschen, har det blivit allt viktigare att utbilda och utveckla lantbrukare som, utöver växtodling och djurhållning, även är duktiga på företagsledning (Errington, 2007). Ämnen som behandlar just företagsledning har därför ökat i läroplanerna inom det agrara utbildningsväsendet (Warren, 1998).

De allra flesta privata svenska skogs- och markägare bedriver sin verksamhet som fysisk person, dvs. enskild näringsverksamhet (Antonsson & Rydin, 2012). Detta innebär att resultatet från verksamheten beskattas progressivt, vilket leder till en högre procentuell skatt vid ett högre resultat. För att jämföras med aktiebolag, som beskattas proportionellt i inkomstslaget kapital, finns möjlighet för enskilda näringsidkare att använda sig av räntefördelning. Detta innebär att en del av resultatet kan flyttas från inkomstslaget näringsverksamhet till kapital. Räntefördelning som inte används sparas till nästa år. När överlåtelse av enskild näringsverksamhet sker genom benefika fång, kan övertagaren ta över sparad räntefördelning. Nedan ges en översiktlig bild av det svenska skattesystemet.

Figur 4. Det svenska inkomstskattesystemet, egen bearbetning (Antonsson & Rydin, s. 36, 2012)

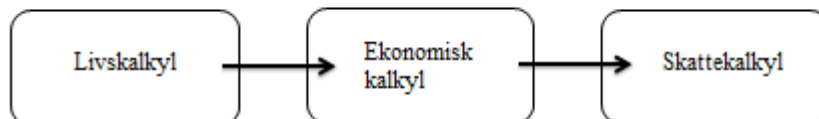
Det kan även uppkomma situationer då en överlåtelse genom gåva innebär att skulderna ökar så till den grad att det egna kapitalet i verksamheten blir negativt (*Ibid.*). Då tvingas övertagaren till negativ räntefördelning, vilket innebär en omflyttning av en del av inkomsten; från inkomstslaget kapital till inkomstslaget näringsverksamhet. För att undvika detta, och därmed underlätta generationsskiften som sker via gåva, har möjligheten till användandet av

särskild post tillkommit. Detta innebär i korthet att det negativa egna kapitalet ersätts med en särskild post som är lika stor som underskottet (se närmare förklaring av begreppet under rubriken *Särskild post*). Reglerna kring särskild post i samband med verksamhetsöverlåtelser är dock komplicerade och dess ekonomiska effekter är varierande beroende på företagets förutsättningar. Denna komplexitet och dess ekonomiska effekter avses att studeras i denna uppsats. Problemformuleringen lyder:

Vilka ekonomiska konsekvenser får användandet/icke användandet av särskild post vid generationsskiftet, under tidperioden t, för olika intressentgrupper?

1.3 Mål och avgränsningar

Målet med denna studie är att analysera effekterna av särskild post i samband med generationsskifte. Utifrån analysen syftar uppsatsen till att ge förståelse för och kunskap om denna komplicerade reglering. Genom inhämtandet och bearbetning av verkliga data, kan den empiriska tillämpningen utvärderas. Studien kan utgöra underlag för konsulter verksamma inom beskattning och ekonomi; främst inom lantbrukssektorn, men även andra branscher bör kunna använda sig av modellerna. Skatteproblematiken har länge varit en avgörande fråga i generationsskiftesprocessen, och de avancerade lösningar som använts har inneburit att andra väsentliga värden (både monetära och icke-monetära) inte kunnat ges lika stort utrymme (*Ibid.*). Även skogs- och lantbruksföretagare kan via denna uppsats få en inblick i den skattelagstiftning som är aktuell vid benefika överlåtelser. Till följd av detta kan företagen förhoppningsvis på ett bättre sätt planera verksamhetsöverlåtelser ur ett ekonomiskt och skattemässigt perspektiv.

Figur 5. Arbetsmall vid generationsskifte, egen bearbetning (LRF Konsult)

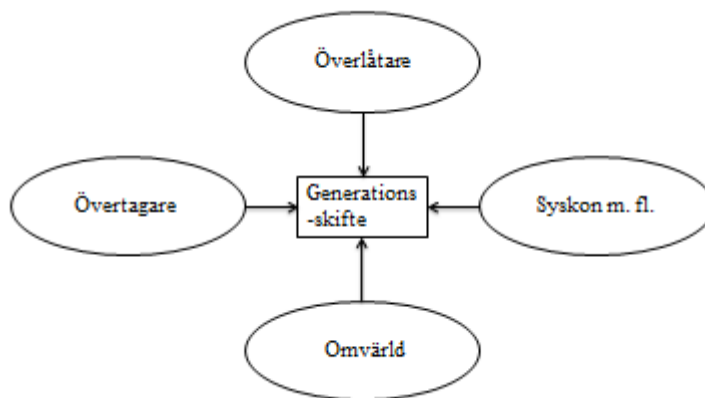
Studien genomförs i samarbete med LRF Konsult, ett företag som säljer och utvecklar tjänster inom juridik, affärsrådgivning, ekonomi och fastighetsförmedling ([www, LRF Konsult](http://www.lrfkonsult.se), 2013-10-15). Företaget är helägt av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF).

Endast verksamhetsformen enskild näringsverksamhet analyseras och beaktas i detta arbete. Det innebär att det enbart är de skattemässiga förutsättningarna för denna näringsform som det går att dra slutsatser från. Det går inte att tillämpa studiens resultat på exempelvis aktiebolag eller handelsbolag. Överlåtelseformen för verksamheten i studien sker i form av gåva (benefikt fång). Detta på grund av att särskild post ej kan användas vid förvärf genom köp (oneröst fång).

Det är två skogs- och lantbruksföretag som analyseras och deras ekonomiska och skattemässiga förutsättningar som konklusionerna innefattar. Analysen omfattar en tidsperiod om tjugo år. Då det huvudsakligen är en kvalitativ studie som genomförs i form av en fallstudie kan inga generella slutsatser dras från den empiriska informationen. Studien innebär emellertid ett bidrag till metodutveckling som syftar till att analysera generationsskiftet. Det är i dokumentet kvantitativa beräkningsgrunder som analyseras ur ett kvalitativt synsätt.

Det bör här betonas att uppsatsens syfte ej är att söka en optimal strategi för användning av särskild post i samband med ett generationsskifte. Studien analyserar alltså förutsättningarna och effekterna för de två fallgårdar som valts till denna studie. Gårdarna får anses vara relativt goda representanter för respektive driftsinriktning. De har bägge ett beskattningsbart resultat innan genomfört skifte mellan 300 000 – 450 000 kronor, vilket är representativt för dessa typer av företag (www, SJV, 2014-04-12). Även omsättningen för det växtodlingsinriktade företaget Vetestad stämmer bra överens med den offentliga statistiken för övriga företag i den storleksklassen. Omsättningen för grisproduktionsföretaget Svinelunds omsättningen är dock högre än andra företag med liknande inriktning. Dock påpekas det i den undersökning som det här refereras till att urvalet av antalet svinföretag är mycket lågt och att tillförlitligheten i statistiken därmed kan ifrågasättas.

Den familjerättsliga delen berörs ej närmare i denna uppsats, generationsskiftet anses alltså uppfylla kraven i Ärvdabalken. En någorlunda rättvis fördelning av förmögenhetsmassan inom familjen eftersträvas dock. Övertagaren, överlåtaren, syskon och omvärlden (staten) utgör intressenterna i studien. Omvärlden begränsas till att omfatta staten, ur ett skattemässigt perspektiv. Banker, grannar och andra omvärldsintressenter exkluderas alltså.

Figur 6. Intressenter vid ett generationsskifte, egen bearbetning (Bucht et. al., s. 24, 1990)

Intressentmodellen grundas på principen att värde skapas och fördelas av ett antal intressenter (Johnson et. al., 2011). Den anses vara användbar vid planering av företagsledning då den utgår från en lång tidshorisont, vilket kan anses extra applicerbart på lantbruksföretag. Modellen fokuserar även på investerare, vilket stämmer bra överens med denna studie som till stor del bygger på investeringsanalys. De personer som berörs ekonomiskt i studien påverkas direkt av de beslut som tas utifrån denna modell.

1.4 Disposition

I detta avsnitt presenteras studiens disposition. Uppsatsen inleds med kapitel 1; Introduktion, i vilken läsaren ges en inblick i den historiska utvecklingen av åkermarkspriser samt de komplikationer som en generationsskiftesprocess innebär. Efter detta följer ett teoriavsnitt, där det redogörs de typer av kalkyler som används i arbetet. Sedan följer ett avsnitt med de grundläggande rättsregler som anses vara relevanta för arbetet. Hur civilrättsliga och skatterättsliga regler förhåller sig till varandra är av central betydelse.

Kapitel 3, Litteraturstudie, presenterar och sammanfattar tidigare studier inom området samt deras koppling till denna uppsats. Metodavsnittet i fjärde kapitlet beskriver de olika tillvägagångssätt som kan användas vid studier av denna typ arbete, men dock främst den metodik som faktiskt används och vilka för- och nackdelar som denna ger.

Det femte kapitlet redovisar och beskriver studiens resultat. Kapitel 6 analyser och diskuterar resultaten, medan det sjunde kapitlet sammanfattar de slutsatser som går att dra från studien. Även förslag på vidare studier redovisas i detta kapitel.

2 Litteraturstudie och teori

I detta kapitel redogörs för det teoretiska ramverk som används i studien. Begreppet nuvärde diskuteras och studiens beräkningsmodell presenteras. Det redogörs för skillnaden mellan fast och lös egendom, gåvobegreppet definieras och räntefördelning förklaras. Även tidigare studier inom området presenteras.

2.1 Generationsskiftesproblematiken i lantbruks- och familjeföretag

Studier inom detta ämnesområde är relativt begränsade. Det finns dock ett antal som anses vara relevanta, vilka presenteras nedan. De rör främst temat generationsskifte i lantbruks- och familjeföretag, samt skattelagstiftningens påverkan på lönsamheten i skogsföretag i allmänhet och möjligheten till räntefördelning i synnerhet. Det bör påpekas att de institutionella reglerna som främst berörs i denna uppsats är relativt unika för Sverige.

Wettermark (1983) analyserar i sin studie de ekonomiska förutsättningarna vid generationsskiften av gotländska lantbruksföretag under 1980-talets början. Ett stort värde läggs vid beskrivningen av produktivitetens inverkan på det ekonomiska resultatet. En möjlighet för övertagaren att förvärva tillgångarna på ett förmånligt sätt är en förutsättning för att förvärvaren ska kunna nå upp till ett förräntningskrav som motsvarar det som Wettermark kallar *existensminimum*. I studien analyseras vidare betydelsen av anläggningstillgångarnas kvalitet efter övertagandet. Är kvaliteten så pass låg att en större investering krävs av övertagaren drar författaren slutsatsen att framtida likviditetskrav ej kommer kunna uppnås, trots en ökad produktivitet. Resultatet av studien är att företaget bör ligga på en soliditetsnivå mellan 40 och 60 procent efter generationsskifte och investeringar. Är soliditeten lägre blir förräntningskravet högre än vad driften förmår generera.

Stampe och Wahn (2008) undersöker olika strategier vid generationsskiften. Överlåtelseformerna köp och gåva undersöks och jämförs utifrån en intressegrupps preferenser. Intressegruppen utgörs av övertagare, överlåtare och (i de fall det är aktuellt) övertagarens syskon. I uppsatsen har en modell utvecklats för att utreda vilken överlåtelsestrategi som ger den högsta nettoförmögenheten till familjen, inom en avgränsad tidsperiod. Gåva ger övertagaren en lägre skuldsättning och därmed bättre förutsättningar för att driva lantbruksföretaget i framtiden. Övriga intressenter bör, enligt författarna, också vara intresserade av denna överlåtelseform, då detta innebär att de kan inkassera en större del av förmögenheten. Stampe och Wahn visar alltså, för de två fallgårdarna som ingår i studien, att gåva är den bästa strategin vid generationsskifte. Skillnaden mot köp är dock liten. Varje gård och överlåtelsesituation är även unik, vilket kräver noggranna analyser och överväganden av de givna förutsättningarna. Författarna har även utformat en sammanfattning över möjligheten till att föra över olika typer av resultatregleringar, vid gåva respektive köp. Detta redovisas i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Överlåtelse av resultatregleringar i enskild näringsverksamhet., egen bearbetning (Stampe & Wahn, 2008)

Överlåtelseform	Gåva	Köp
Betalningsplan	Ej möjligt	Ej möjligt
Skogs- och skogsskadekonto	Kan överföras (sedan 2009)	Ej möjligt
Räntefördelningsbelopp	Kan överföras (sedan 2005)	Ej möjligt
Periodiseringsfond	Kan överföras (sedan 2005)	Ej möjligt
Expansionsfond	Kan överföras (sedan 2005)	Ej möjligt

I Olssons studie (2004) beskrivs hur de ekonomiska förutsättningarna för ett generationsskifte påverkas av investeringar i samband med överlåtelsen. Olsson använder begreppet *tillväxtkostnader* för att benämna de kostnader som uppstår vid större investeringar. Tillväxtkostnaderna får ofta betydande konsekvenser för lantbruksföretag, främst de som bedriver animalieproduktion. Företagets ekonomiska ställning beror av företagarens vilja, kompetens förmåga och familjen. Dessa faktorer förväntas inverka på ett generationsskiftes genomförande och finansiella utfall.

Japelli *et al.* (2011) har undersökt om överlåtelseskatter (arvs- och gåvoskatt) minskar antalet generationsskiften i italienska familjeföretag. Författarna har analyserat hur slopandet av dessa skatter har påverkat företagsöverlåtelser inom familjen. Slutsatsen är att överlåtelseskatter har en liten, men tydlig effekt. Att förmögna personer skulle genomföra ett generationsskifte ökade med två procent, jämfört med icke-förmögna personer.

Hines (2013) diskuterar möjligheter till att omfördela överlåtelseskatter i USA. Jämfört med övriga federala skatter är dessa mycket snedvridna, menar författaren. De ger vidare relativt låga intäkter för staten; motiveringen ligger främst i fördelningseffekten. Hines drar dock i sin studie slutsatsen att vederlagsfria transfereringar både gynnar givare och mottagare, och att slopandet av överlåtelseskatter kan ersättas med en högre beskattning av de största inkomsttagarna. Detta skulle då skapa en förbättrad effektivitet och en större progressivitet i skattesystemet.

Håkansson (2002) analyserar räntefördelningens allmänna påverkan på skogsbruket. Författaren pekar på att ägarstrukturen i skogsföretag påverkas av den skattelagstiftning som är rådande, vilken gynnar vissa grupper. De som tillhör den gynnade gruppen är personer med en hög inkomst från tjänst och/eller näringsverksamhet, som kan överföra dessa inkomster till kapitalinkomst med en lägre skattesats. Vidare menar Håkansson att de regler som finns för räntefördelning innebär att det är lönsamt med köp istället för gåva vid en överlåtelse. En högre skatt på realisationsvinsten kompenseras av en lägre framtida beskattning. Det bör påpekas att arvs- och gåvoskatten vid avhandlingens publicering fortfarande existerade. Backmans studie (2013) betonar räntefördelningens stora effekt för personer som investerar i skog; både för förstagångs- och tillskottsköpare. Förstagångsköpare anses ha störst nytta av möjligheten till räntefördelning. Även här dras slutsatsen att räntefördelning ger högst effekt för höginkomsttagare.

Nilsson och Rydin (2005) har i två artiklar diskuterat generationsskifte i enskild näringsverksamhet. Den ena artikeln resonerar kring fångesklassificering och dess koppling till överlåtelse av fast respektive lös egendom. (Se avsnittet om *Helhets- och delningsprincipen* för ytterligare fakta om dessa begrepp). Den andra artikeln resonerar kring överföring av periodiseringsfonder, expansionsfond samt räntefördelning. Författarna menar att de nya inkomstskattereglerna har ökat flexibiliteten vid generationsskiften, då mer fokus

kan läggas på andra aspekter än den skatterättsliga. Det finns dock vissa gränsdragningsproblem, främst när det gäller räntefördelning och det som benämns *särskild post*.

Lönnstedt och Rosenqvist (2002) diskuterar skatternas betydelse för skogsfastigheternas prisutveckling. Stor vikt läggs vid just räntefördelningen. Den får störst betydelse för företagare med en hög inkomst från enskild näringsverksamhet. För de personer som, utöver detta även har en stor förmögenhetsmassa utanför verksamheten, är ett förvärv av en skogsfastighet intressant. De har en hög betalningsvilja tack vare möjligheten till räntefördelning och, enligt författarna, även på grund av förmögenhetsskatten (som nu dock är slopad).

Lönnstedt och Rosenqvist (2001) har även beskrivit och analyserat skogens beskattningsregler i allmänhet och dess effekter under 1990-talet i synnerhet. Bestämmelserna kring räntefördelning leder enligt författarna till ökade incitament för att avverka medan effekten för skogsvården istället blir den motsatta. Lönnstedt och Rosenqvist menar vidare att möjligheten till räntefördelning bör leda till att ett ökat intresse för höginkomsttagare att investera i skog, vilket i sin tur bör höja skogspriserna och även innebära en ny kategori av skogsägare. Artikeln ger även en god översikt av tillgänglighetseffekterna av olika skattemässiga reservationer. Nedan redovisas detta, med vissa korrigeringar för att anpassas för de regler som gäller för inkomståret 2013.

Tabell 2. Resultatregleringars konsekvenser på likviditet och skatt av 100 kr i skogsintäkter, egen bearbetning (Lönnstedt & Rosenqvist, 2001)

<i>Åtgärd</i>	<i>Skatt inkomståret</i>	<i>Tillgängliga medel</i>	<i>Uppbundna medel</i>
Räntefördelning	30	70*	
Expansionsmedel	22	78	
Periodiseringsfond	0	100	
Skogskonto	0	0	100
Skogsavdrag	0	100	
Inkomst av näringsverksamhet, låg inkomst, ca belopp	50	50*	
Inkomst av näringsverksamhet, hög inkomst, ca belopp	66	34*	

* = Inkomsten är fullt beskattad, för övriga alternativ uppkommer beskattning senare.

2.2 Investeringsanalys

Lagerkvist och Andersson (1996) undersöker vad kostnaden är för kapital som investerats i lantbruksföretag i södra och mellersta Sverige. En generell modell skapas för att beräkna detta under tidsperioden 1973-1993. Kapitalkostnaden kan ses som det avkastningskrav en rationell investerare/lantbrukare har för att behålla sitt kapital i företaget. De skattemässiga ersättningarna/regelverken som är specifika för agrara företag härleds även. Enligt studien har dock dessa en relativt liten inverkan på den effektiva kapitalkostnaden. Från studien kan författarna snarare observera att lantbrukssektorn blir mer beroende och påverkad av de ekonomiska villkor som gäller för andra sektorer.

Lowenberg-DeBoer (1986) analyser krisen inom det amerikanska lantbruket under 1980-talet. Via mikroekonomiska investeringsmodeller kan författaren dra vissa slutsatser om orsaker till varför en kris uppstod. Upp- och nedgångar i pris på kapitaltillgångar har en stor inverkan på produktions- och investeringsbeslut. Vid uppgångar i markpriser (som skedde under 1970-talet) ökar benägenheten att skuldsätta sig för att öka kapitaltillgångarna i företaget. Även rådgivare var under denna tid mer benägna att basera kalkyler och återbetalningsförmåga på en fortsatt uppgång i pris på kapitaltillgångar. När sedan trenden vände var flera lantbruksföretag så pass högt belånade att vissa tvingades sälja av mark på grund av likviditetsbrist. En stor del av krisens orsaker var således en övertro på mark som investeringsobjekt och en underskattning av mer likvida tillgångar, som exempelvis aktier. Lowenberg-DeBoer menar att investerare och rådgivare borde ha kalkylerat med ett avkastningsvärde istället för ett marknadsvärde och därmed minskat den bubbla som uppstod.

Traill (1982) analyserar effekterna av jordbrukspolitiken i Storbritannien efter andra världskriget och framåt. Huvudfokus i artikeln är effekterna av skatter och investeringsincitament på företagsnivå, liksom i tidigare nämnda studie av Lagerkvist och Andersson (1996). Även här har en investeringsmodell utarbetats. Slutsatserna är att en sänkning av inkomstskatten minskar kostnaden för "icke-kapital"-varor såsom arbetskraft, medan investeringsincitament reducerar kapitalkostnaden. Tydligt för det fiskala systemet i Storbritannien är att kapitalkostnaden minskat mer än kostnaden för arbetskraft och inköpta insatsvaror; både i form av bidrag och skatteavdrag. Systemet har därför gynnat större lantbruksföretag i högre utsträckning än mindre.

2.3 Finansiella kalkyler

De finansiella kalkyler som används i denna uppsats är i principiell mening investeringskalkyler där ett ekonomiskt slutvärde av företaget beaktas. Denna typ av kalkyler används för att underlätta beslutsprocessen vid investeringsval (Olsson & Skärvad 2011). Då beslutssituationen ofta präglas av osäkerhet och risk är kalkylen ett viktigt instrument. Fler olika typer av investeringskalkyler existerar, men inom ramen för detta arbete är det nuvärdeskalkyler som används.

2.3.1 Nuvärde

Nuvärdet av en investering (NPV) är det nutida värdet av framtida kassaflöde minus det nutida värdet av investeringskostnaden (Ross *et. al.*, 2005). Vid nuvärdeskalkylering räknas alla betalningar bakåt till den tidpunkt då grundinvesteringen genomförs, dvs. tidpunkten 0 (Nilsson & Persson, 1999). Då det är för just denna tidpunkt som kalkylen görs för, kallas det värde som erhålls för nuvärde. Processen då en betalnings nuvärde räknas fram benämns diskontering. Beräkning av nuvärdet kan användas i syfte att skatta ett värde av investeringen. Ju högre nuvärdet är, desto större är den framtida ekonomiska avkastningen. Osäkerheten i nuvärdesberäkningar består främst i svårigheten att skatta de framtida intäkterna och kostnaderna, då framtiden och dess ekonomiska utfall är okända. Vad en nuvärdeskalkyl med största säkerhet kan visa är om investeringen över huvud taget skulle kunna väntas vara vinstgivande. En nuvärdesberäkning kan ha följande utseende (Ross *et. al.*, 2005).

$$NPV = C_0 - \sum_{t=0}^{\infty} \left(\frac{I_t - C_t}{(1+r)^t} \right) \quad \text{ekv. (1)}$$

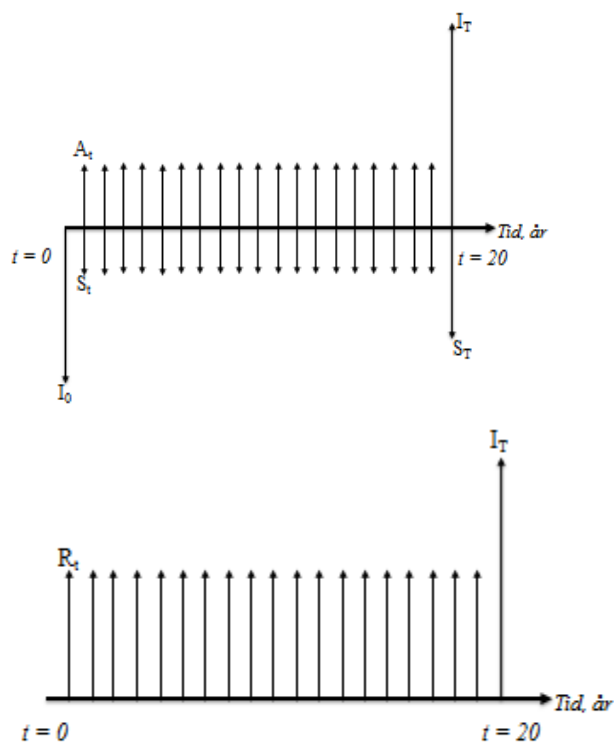
där,

I = Intäkter
C = Kostnader
r = Kalkylränta
t = Tid

Arbetsprocessen för upprättandet av en nuvärdesberäkning definieras av Boehlje och Eidman (1984):

1. Välj en passande diskonteringsränta som reflekterar pengarnas tidsvärde
2. Beräkna nuvärdet av det kontantutlägg som krävs för att investera i tillgången
3. Fastställ det årliga nettokassaflödet från tillgången under dess ekonomiska livslängd
4. Beräkna nuvärdet av de årliga nettokassaflödena
5. Beräkna nettonuvärdet genom att subtrahera kontantutlägget från kassaflödet
6. Acceptera investeringar med ett positivt nettonuvärde och förkasta de med ett negativt nettonuvärde

Kassaflödet för intressentgruppen vid och efter ett generationsskifte kan beskrivas principiellt utifrån investeringsdiagrammen nedan.

Figur 7. Investeringsdiagram för överlåtare, övertagare och syskon (till vänster), samt intäktsdiagram för stat (till höger), egen bearbetning.

I det vänstra investeringsdiagrammet i figuren ovan utgör I_0 själva investeringen; för övertagaren innebär det jordbruksfastigheten och dess driftstillgångar, för överlåtare och syskon innebär det en alternativ placering. A_t utgör det årliga överskott som genereras från jordbruket respektive från de alternativa placeringarna. S_t betecknar den årliga skattekostnaden. I_T är intäkten vid tidsperiodens slut, då samtliga tillgångar avyttras och S_T är skattekostnaden vid avyttringen, då en latent skatteskuld byggts upp under tidsperioden. I det högra diagrammet i figur 10 visas statens skatteintäkter. R_t utgör de årliga skatteintäkterna från de övriga intressenterna och I_T är skatteintäkten då dessa vid tidsperiodens slut avyttrar samtliga sina tillgångar.

När en nuvärdeskalkylberäkning görs är det viktigt att kalkylräntan (d.v.s. diskonteringsräntan) som antas är rimlig (Nilsson & Persson, 1999). Om beräkningen sker med en för låg eller hög diskonteringsränta kan det innebära att felaktiga beslut kan fattas. Vid en för hög diskonteringsränta kan investeringen förefalla var mindre lönsam än vad den är och vid en för låg blir lönsamheten för hög. Vid mindre riskfyllda investeringar används en lägre diskonteringsränta.

För att en korrekt bedömning ska kunna göras av kalkylräntans värde, är det viktigt att investerarens alternativa avkastning för kapitalet är känt (Andersson, 1978). I denna studie har en kalkylränta med ränta efter skatt valts. För att bestämma räntan efter skatt (i_e) har formeln nedan använts. Där står s för den aktuella skattesatsen och i_f för kalkylräntan före skatt (Nilsson & Persson, 1999).

$$i_e = (1 - s) * i_f \quad \text{ekv. (2)}$$

2.3.2 Osäkerhet i finansiella kalkyler – särskilda effekter vid generationsskiften

Succesivt har lantbruksnäringen allt mer fasats in i den industriella sektorn och därmed börjat likna dessa typer av tillverkningsföretag i högre utsträckning (Boehlje & Lins, 2002). Med detta följer att jordbruksmarknaden, liksom övriga marknader, bär karaktäristiska drag av hög riskexponering; sektorns aktörer lever i en stor ekonomisk osäkerhet (Boehlje & Eidman, 1994). Detta innebär då att även finansiella kalkyler karaktäriseras av en betydande osäkerhet, vilket är viktigt att ha i åtanke då de utvärderas och analyseras.

Vid en generationsskiftessituation finansieras ofta en del av den övertagande intressentens investering av lånat kapital (Boehlje & Eidman, 1984). Att företaget ökar sin skuldsättning i förhållande till det egna kapitalet innebär att en hävstång uppstår. Ju högre skuldsättning desto högre hävstång. Är kostnadsräntan för lånade medel lägre än avkastningen på det investerade kapitalet kan företaget ackumulera eget kapital snabbare med en högre hävstångseffekt. Samtidigt så ökar förlusterna om avkastningen understiger kostnadsräntan. Nedan illustreras detta i den så kallade *hävstångsformeln* (Ross *et.al.*, 2005):

$$R_E = (1 - s)[R_T + (R_T - R_S) * \frac{S}{E}] \quad \text{ekv. (3)}$$

där, R_E = Räntabilitet på eget kapital (efter skatt)
 R_T = Räntabilitet på företagets totala tillgångar
 R_S = Genomsnittlig ränta på företagets totala skulder

S = Skulder
E = Eget kapital
s = Företagets skattesats

2.3.3 Skattekalculer

Som figur 4 illustrerar följer en skattekalculer efter att en ekonomisk kalculer upprättats i generationsskiftesprocessen. I ekv. (3) har förvisso hänsyn tagits till beskattning av företagets resultat, men det finns ytterligare skattemässiga effekter och strategier som bör nämnas i sammanhanget.

Skattehantering, eller skatteplanering, är en viktig del i företagsledning av lantbruksföretag (Boehlje & Eidman, 1984). Målet med skatteplanering är att maximera inkomsten efter skatt under en given tidsperiod. På grund av progressiviteten i inkomstskattesystemet, som berörts tidigare, är därför en skatteplaneringsmodell som syftar till en jämn årlig inkomstfördelning en bra strategi. Denna typ av hantering innebär bland annat uppskov av skatt (exempelvis avsättning för framtida egenavgifter), snabbare avskrivningar (överavskrivningar) och inkomstfördelning inom familjen. Två andra planeringsinstrument som Boehlje & Eidman nämner är skattekreditreserveringar (periodiseringsfonder och expansionsfond) och möjligheten att flytta arbetsinkomst till kapitalinkomst (räntefördelning). I studien används skattekreditreserveringar i form av periodiseringsfonder i de eventuella fall då resultaten under enskilda år överstiger den genomsnittliga beskattningsbara inkomsten. Detta innebär ett resultatutjämnande.

2.4 Institutionellt ramverk – Juridiska begrepp

I detta avsnitt redogörs det för de juridiska begrepp som används i uppsatsen.

2.4.1 Fast egendom

I Jordabalken definieras i 1 kap 1 § fast egendom som ”jord”. Vidare anger samma paragraf att denna delas in i fastigheter, vilka avgränsas vertikalt eller horisontellt. Till fastigheten hör fastighetstillbehör, vilket är tillgångar som har påförts fastigheten och finns där för ett stadigvarande bruk (JB 1 kap 2§). Exempel på fastighetstillbehör är byggnader och ledningar. Vid ett generationsskifte är det oftast fastigheten som utgör det högsta ekonomiska värdet (pers. med., Larshamre, 2013-10-16).

2.4.2 Lös egendom

Lös egendom definieras som all egendom som inte är fast enligt Jordabalken (Agell och Malmström, 2007). Exempelvis är byggnader på annans mark och nyttjanderätter såsom arrende och jakt lös egendom. I denna uppsats utgör maskiner och inventarier, samt lager och djurlager den större delen av den lösa egendomen

2.4.3 Gåvobegreppet

Som tidigare nämnts behandlar denna uppsats endast överlåtelse som klassificeras som gåva. Det finns tre olika regelsystem som avgör huruvida fånget ska betraktas och bedömas som gåva eller köp (Stampe & Wahn, 2008). De tre regelverk är:

- Civilrättsliga regler
- Inkomstskatteregler
- Stämpelskatteregler

Nedan följer en sammanfattning av de tre regelverken och dess viktigaste beståndsdelar, samt de två principerna helhets- respektive delningsprincipen. Delningsprincipen är aktuell när ett så kallat blandat fång föreligger.

Enligt civilrättens gåvobegrepp krävs det att dessa fyra villkor samtidigt är uppfyllda (Antonsson & Rydin, 2012):

1. Gåvomottagarens förmögenhet ökar
2. Givarens förmögenhet minskar
3. Transaktionen sker frivilligt
4. Gåvoavsikt föreligger

Uppfylls inte dessa villkor betraktas överföringen alltså inte som en gåva, utan klassificeras som ett köp (*Ibid.*). Karaktäristiskt för ett köp är att ersättning lämnas. Är ersättningen så pass hög att en överlåtare kompenseras fullt ut, föreligger ett rent köp.

Helhetsprincipen, eller huvudsaklighetsprincipen som den även benämns, innebär att det är överlåtelsens huvudsakliga karaktär som styr klassificeringen (*Ibid.*). Uppgår ersättningen till egendomens värde eller mer, är det en onerös överlåtelse. Understiger ersättningen egendomens värde klassificeras överlåtelsen som benefik. Denna princip gäller i regel för överlåtelse av fast egendom.

Vid tillämpning av delningsprincipen delas transaktionen upp i två delar; en benefik och en onerös del (Antonsson & Rydin, 2012). Utifrån denna uppdelning behandlas sedan rättshandlingen som två olika transaktioner, oberoende av varandra. Efter detta jämförs egendomens ersättning med egendomens värde. Denna kvot utgör sedan en skiljelinje mellan den benefika och den onerösa delen. Delningsprincipen är endast aktuell vid överföring av lös egendom.

2.4.4 Inkomstskatteregler

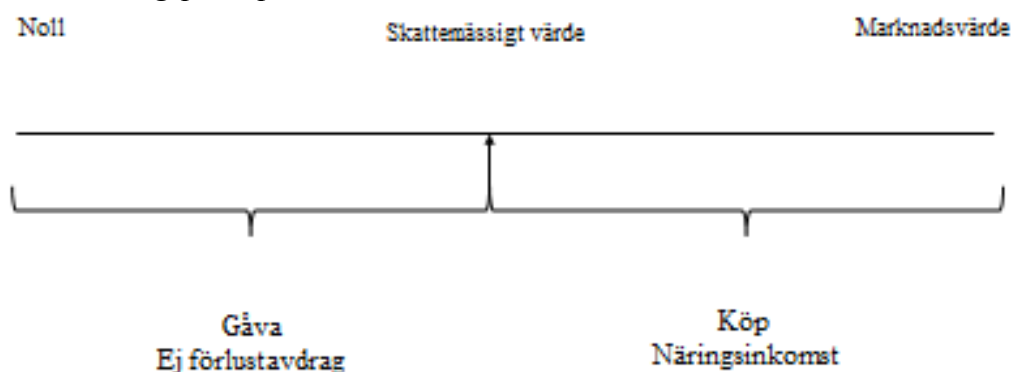
Avyttring av näringsfastighet beskattas i inkomstslaget kapital (Lodin *et al.*, 2011). Skattesatsen vid avyttring är 27 procent och 22 procent för privatbostadsfastighet. Vid ett köp uppstår det skattekonsekvenser hos den som överlåter och då får övertagaren nya ingångsvärden. Övertagaren kan exempelvis då inte ta över överlåtarens sparade räntefördelning. Är det fråga om en gåva gäller kontinuitetsprincipen, vilket innebär att övertagaren går in i överlåtarens skattemässiga situation. För att det skattemässigt ska röra sig om en avyttring av fastighet, ska vederlaget minst uppgå till överlåtelseårets taxeringsvärde.

Vid avyttring av näringsstillgångar, som inte är anläggningstillgångar i form av bostadsrätter och fastigheter, beskattas differensen mellan ersättning och skattemässigt värde som inkomst av näringsverksamhet (Antonsson & Rydin, 2012). Om ersättningen motsvarar det skattemässiga värdet på egendomen eller lägre, uppkommer ingen skattepliktig inkomst i näringsverksamheten. Tillgången anses då avyttrad till det skattemässiga värdet, det finns alltså ingen möjlighet till förlustavdrag. Detta innebär vidare att ingen uttagsbeskattning sker, vilket beror på reglerna om underprisöverlåtelse. (Reglerna för denna lagstiftning utreds inte närmare i denna uppsats). Tabell 3 förtydligar detta.

Tabell 3. Underprisöverlåtelse av lös egendom, egen bearbetning (Antonsson & Rydin, s. 705, 2012)

Exempel:		
Skattemässigt värde		1 000 000
Marknadsvärde		2 000 000
Faktiskt vederlag	Skattemässigt vederlag	Inkomst av NV
0	1 000 000	$1\,000\,000 - 1\,000\,000 = 0$
500 000	1 000 000	$1\,000\,000 - 1\,000\,000 = 0$
1 000 000	1 000 000	$1\,000\,000 - 1\,000\,000 = 0$
1 500 000	1 000 000	$1\,500\,000 - 1\,000\,000 = 500\,000$

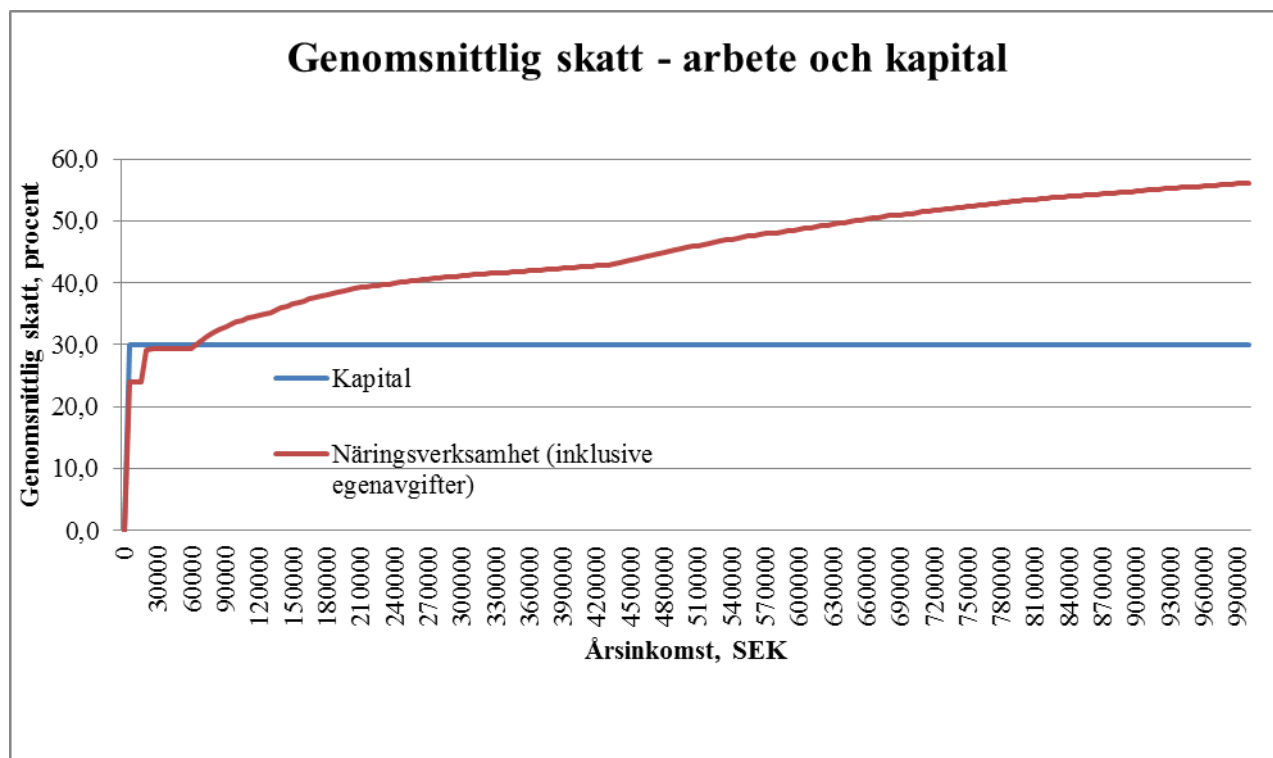
Överlåtaren får ingen skattemässig fördel av att överlåta tillgången till ett lägre pris än 1 000 000 kronor. En anledning att ändå ta ut ett lägre pris kan vara övertagarens betalningsförmåga. Figur 7 nedan visar vidare att den del av ersättningen som överstiger det skattemässiga värdet beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet (*Ibid.*). Detta enligt den tidigare nämnda *delningsprincipen*.

Figur 8. Överföring av näringstillgångar, egen bearbetning (LRF Konsult, Gården byter ägare, 2013)

2.5 Räntefördelning

Den skattereform som genomfördes 1990 innebar att en skattemässig skillnad mellan inkomstslagen näringsverksamhet och kapital uppstod (Antonsson & Rydin, 2012). Kapital kom att beskattas med 30 procent, medan överskott i näringsverksamhet beskattades progressivt upp till 60 procent. För enskilda näringsidkare innebar detta att i näringsverksamheten satsat kapital beskattades högre än annat satsat kapital. En jämförelse kan göras med en ägare till ett fåmansaktiebolag, som kan låna in pengar till bolaget och sedan erhålla en ränta som är marknadsmässig och endast beskattas med 30 procent. För att motverka denna överbeskattning av enskilda näringsidkare infördes reglerna om räntefördelning i 1993 års företagsbeskattningsreform (Nilsson & Rydin, *Skattenytt*, 2005). Sedan 1994 kan dessa företagare också få en del av sin inkomst beskattad till kapitalskattesatsen. Nedan visas en förenklad figur av skillnaden mellan den progressiva skatten på arbete och den procentuellt konstanta skattenivån på kapital.

Figur 9. Genomsnittlig skatt på arbete och kapital med hänsyn tagen till grund- och jobbskatteavdrag enligt 2014 regler, egen bearbetning (www. Skatteverket, 2014-02-13)

Den räntefördelning som kan utnyttjas, regleras av ett kapitalunderlag (Lodin *et al.*, 2011). Detta underlag utgörs av skillnaden mellan tillgångar och skulder i näringsverksamheten vid verksamhetsårets början, med vissa korrigeringar. Är detta kapitalunderlag positivt finns *möjlighet till* positiv räntefördelning och är det negativt *måste* negativ räntefördelning ske. Räntefördelning får endast ske om det positiva/negativa underlaget överstiger/understiger 50 000 kr.

2.5.1 Positiv räntefördelning

Positiv räntefördelning är frivilligt för egenföretagen, vilket motiveras av att den minskar den pensions- och sjukpenninggrundade inkomsten (*ibid*). Detta regleras i IL 33 kap 6 och 7 §§. I den sistnämnda paragrafen upplyses vad som händer med icke utnyttjad räntefördelning: den sparas till framtida beskattningsår och kan utnyttjas då. Den kan även kvittas mot framtida negativ räntefördelning. Det sparade beloppet läggs sedan till nästa års räntefördelningsbelopp, vilket leder till en ränta på ränta-effekt (Antonsson och Rydin, 2012). För att räkna ut hur mycket som kan omvandlas från inkomst av näringsverksamhet till kapitalinkomst multipliceras det ovan nämnda kapitalunderlaget med statslåneräntan (SLR) vid utgången av november föregående år ökad med fem och en halv procentenheter. Statslåneräntan ska avspegla den lång riskfria marknadsräntan (www, Riksgälden, 2014-01-21). Under 2012 var statslåneräntan den 30 november 1,49 procent (www, Skatteverket, 2013-09-30). Detta innebär för en enskild näringsidkare med 1 000 000 kronor i kapitalunderlag under taxeringsåret 2013 ett räntefördelningsbelopp om 69 900 ($1\,000\,000 \cdot 0,0699$) kronor att flytta från en progressiv till en linjär skattesats. Det bör även nämnas att räntefördelning inte få ske till ett belopp som är högre än det justerade resultatet (Antonsson & Rydin, 2012). Räntefördelning får alltså inte leda till ett underskott i näringsverksamheten.

2.5.2 Negativ räntefördelning

Utgiftsräntor ska dras av i det inkomstslag de lånade medlen hör till (Lodin *et al.*, 2011). Emellertid har det visat sig svårt att kunna härleda detta och för att förhindra att ränteutgifter som hänför sig till förvärv av privata tillgångar har reglerna om negativ räntefördelning tillkommit. Motivet till att flytta räntekostnader från den privata delen till näringsverksamheten är att privata ränta är avdragsgilla till 30 procent (upp till 100 000 kronor) mot inkomst av näringsverksamhet, medan räntorna är avdragsgilla till 100 procent om de ingår i näringsverksamheten. Bestämmelserna tillämpas när kapitalunderlaget är negativt, d.v.s. när skulderna överstiger tillgångarna i verksamheten. Negativ räntefördelning är, som tidigare nämnts, tvingande och innebär att kapitalinkomsten sänks med ett visst belopp och att inkomst av näringsverksamhet ökas med motsvarande belopp. Vid beräkning av det negativa fördelningsbeloppet multipliceras det negativa kapitalunderlaget med statslåneräntan vid utgången av november föregående år ökad med en procentenhet (Antonsson & Rydin, 2012). Detta innebar för en enskild näringsidkare med 1 000 000 kronor i negativt kapitalunderlag under taxeringsåret 2013, ett räntefördelningsbelopp om 24 900 ($1\,000\,000 \cdot 0,0249$) kronor att flytta från en linjär till en progressiv skattesats.

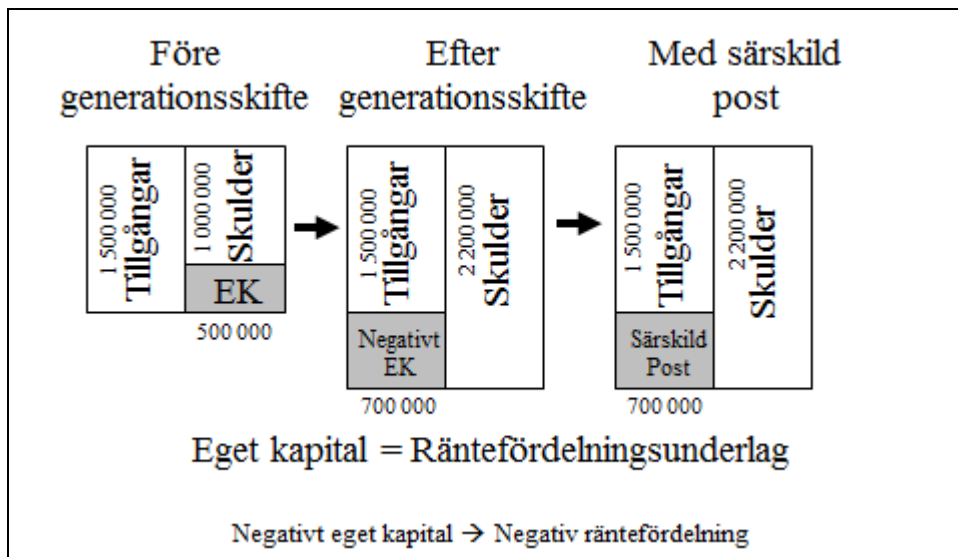
2.5.3 Överföring av sparat räntefördelningsbelopp

Från och med den 1 januari 2005 kan sparat räntefördelning, expansionsfond och periodiseringsfonder överföras vid benefika förvärv, givet att vissa villkor är uppfyllda (Nilsson & Rydin, *Skattenytt*, 2005):

1. Överlåtelsen ska gälla en enskild näringsverksamhet eller verksamhetsgren, alternativt en ideell del av en näringsverksamhet eller verksamhetsgren.
2. Övertagaren ska vara en fysisk person som är obegränsat skattskyldig.
3. Överlåtelsen ska ske genom gåva, arv, testamente eller bodelning.

2.5.4 Särskild post

Särskild post är en möjlighet för en näringsidkare att avstå från negativ räntefördelning om en näringsfastighet överlåtits genom gåva, arv eller liknande och denna överlåtelse skett mot en ersättning som påverkar kapitalunderlaget för räntefördelning (Antonsson & Rydin, 2012). En särskild post blir alltså aktuell när det skattemässiga värdet på fastigheten understiger de lån som har uppkommit genom förvärvet, exempelvis nya fastighetslån. Ett exempel kan illustrera.

Figur 10. Uppkomst av särskild post, egen bearbetning (Antonsson & Rydin, 2012)

Innan överlåtelsen uppgår det skattemässiga värdet på näringsfastigheten till 1 500 00 kr och skulderna uppgår till 1 000 000 kr. (Det antas att det inte finns någon sparad räntefördelning). När fastigheten sedan överläts genom gåva tas ett nytt fastighetslån om 1 200 000 kronor upp. Det har nu uppkommit ett negativt räntefördelningsbelopp om 700 000 ($1\,500\,000 - 1\,200\,000 - 1\,000\,000$). För att undvika negativ räntefördelning kan en särskild post om 700 000 kronor beräknas.

Det bör här nämnas att utnyttjande av särskild post är frivillig (*Ibid.*). Det finns tillfällen då negativ räntefördelning kan vara positivt för företagaren, exempelvis om det finns stora kapitalvinster, men inga sjukpennings- och pensionsgrundade inkomster. Nedan presenteras fyra grundläggande villkor för särskild post (*pers. med.*, Svensson, 2013-09-20):

1. Beloppet står kvar oförändrat så länge som posten existerar
2. Den får bara användas för att neutralisera den negativa räntefördelningen
3. Posten försvinner året då fördelningsunderlaget ej längre är negativt
4. Vid en försäljning försvinner den särskilda posten och påverkar ej beskattningen

3 Metod

Metod är tillvägagångssättet en forskare använder sig av för att samla ihop data från verkligheten (Jacobsen, 2002). I detta kapitel förklaras de grundläggande metodval som gjorts för denna studie och hur dessa val sedan påverkar studien. Det redogörs även för den empiriska data som använts som underlag till studien, samt hur denna data samlats in.

3.1 Förstudie

Före insamling av empiriskt material har en genomgående litteraturstudie utförts. Denna syftar till att ge en djupgående förståelse samt för att tillgodogöra författaren kunskap om vad som tidigare har skrivits om ämnet, samt vilken teoretisk grund som använts inom studier av generationsskiftet, skattelagstiftning och investeringskalkylering. Litteratur kring uppsatsens teori, metod och slutsatser från tidigare studier har hämtats från facklitteratur, samt SLU:s

tillgängliga databaser; Jstor, Epsilon och Web of knowledge. Facklitteratur utgörs av böcker om generationsskifte, beskattning och nuvärdeskalkylering. Sökord som använts vid sökning i databaserna är: generationsskifte, beskattning, skatt, räntefördelning, särskild post, nuvärde, intergenerational transfer och agricultural taxation.

För att skapa en ökad inblick i och förståelse för ämnet har medverkande skett i följande seminarier/föreläsningar.

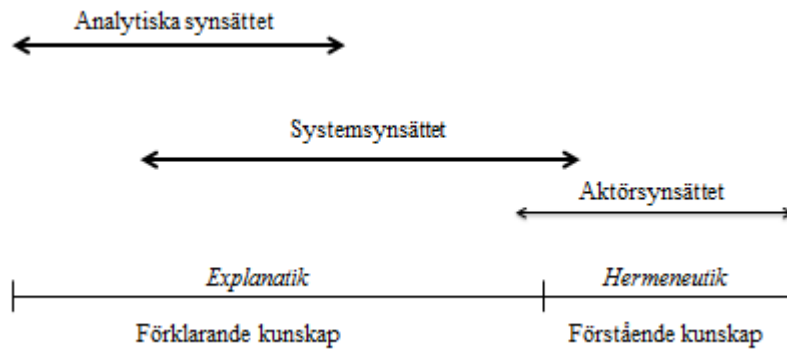
- LRF Konsult, *Gården byter ägare*, 2013-10-16, Uppsala
- LRF Konsult, *Generationsskifteskurs*, 2013-09-19 – 2013-09-20, Kungsholmen, Stockholm

3.2 Vetenskapligt förhållningssätt

För att på ett kritiskt sätt kunna bedöma hur resultatet av en undersökning kan förklara verkligheten behövs metodkunskap (Jacobsen, 2002). Metoden som väljs för en undersökning kan ge direkta effekter på det resultat som uppkommer. För att dessa substantiella och metodologiska förklaringar som orsakats av verkligheten ska kunna skiljas ut, krävs det kunskap om val av metod. Metodval hjälper alltså författaren med att på ett systematiskt sätt ställa kritiska frågor om vilka val som görs och dess konsekvenser.

Enligt litteraturen inom området, kan förhållningssättet delas in i två olika kategorier; den forskning vars syfte är att *förstå något* och den forskning vars syfte är att *förklara något* (Arbnor & Bjerke, 1994). Förhållningssättet som inriktar sig mot förklarande benämns ofta som *positivism* inom litteraturen (under senare tid används även ordet *explanatik*), medan det förstående förhållningssättet tituleras *hermeneutik*. De forskare vilka betecknas som explanatiker anser att skillnaden mellan samhällsvetenskap och naturvetenskap ej är så stor. Därmed är metoder från naturvetenskapen även applicerbara inom samhällsvetenskapen. Hermeneutiker anser dock motsatsen, och förkastar därmed alla påstådda likheter mellan samhällsvetenskap och naturvetenskap, eftersom det är en stor skillnad mellan att försöka förklara naturen och att förstå kulturen. Med detta ställningstagande menar alltså många hermeneutiker att de analyser som är uppbyggda på en statistisk regelbundenhet endast kan vara förklarande i en värld där samtliga aktörer är rationella och objektiva. Enligt detta synsätt är varje fall så unikt att det är omöjligt att kvantifiera eller objektifiera för att förståelse ska kunna uppnås. Explanatiker hävdar däremot att också samhällsvetenskapliga sammanhang är möjliga att betrakta som fakta och objekt, och att det därmed är rimligt att bygga upp förklaringsmodeller so är generella, också inom denna vetenskap. En explanatiker studerar ofta ett fenomen via kvantitativ forskning där matematik och statistiska modeller, vilka ofta är möjliga att applicera i olika kontexter, används för att analysera materialet (Robson, 2011). Enligt detta synsätt ska forskningssubjektet kunna delas i flera mindre delar och där sedan summan av dessa beståndsdelar kan ge ett resultat som är sammantaget (Arbnor & Bjerke, 1994).

Den övervägande delen av de två synsättens skillnader kan hänföras till den syn som åskådaren har på komplexiteten i den sociala världen (*Ibid.*). För en explanatiker är världen så pass komplex att vetenskapen behöver reducera och förenkla. En hermeneutiker anser tvärtom att den sociala världen i hög grad redan förenklats av dess aktörer; via normer, schematiseringar etc. Därför måste vetenskapen istället ägna sig åt att helhetsorientera och problematisera för att försöka förstå.

Figur 11. Förstående och förklarande förhållningssätt, egen bearbetning (Arbnor & Bjerke, 1994)

I figuren ovan illustreras, på ett schematiskt sätt, de två förhållningssätten till kunskap. Figuren tydliggör att de ej bör ses som helt avskilda från varandra, trots att det finns fundamentala differenser; delvis överlappar de varandra (*Ibid.*). Somliga explanatiker menar att hermeneutikers problematisering kan vara ett bra förhållningssätt. Det gäller då främst i förstudier, där en förståelse för grundproblematiken är essentiell, så att forskaren sedan kan göra förklarande och generella modeller.

Denna studie av den särskilda postens ekonomiska konsekvenser är främst av förstående karaktär; med andra ord så utgår studien från ett hermeneutiskt förhållningssätt. Varje generationsskifte har i detalj analyserats med hjälp av simuleringar i Excel (se *ekv. (1)* och *ekv. (2)*), för att försöka skapa förståelse för reglerna kring särskild post och vilka realekonomiska konsekvenser dessa regler får för generationsskiftets intressenter. Även uppsatsens inledande kapitel kan betraktas som hermeneutiska, då dessa delar syftar till att via litteratur och teorier identifiera vilka faktorer som påverkar det ekonomiska utfallet, samt vilken rättslig bakgrund som finns.

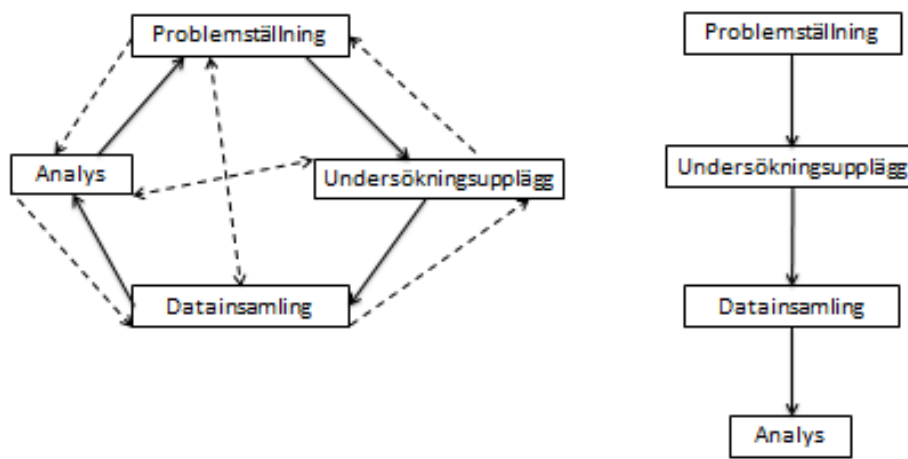
Studien hade kunnat genomföras med en explanatisk ansats, där målet hade varit att standardisera den analyserade data som erhållits. Dock är inte det uppsatsens syfte, då komplexiteten i skattelagstiftning samt antaganden om framtida avkastning på placeringar, i kombination med de skilda individuella förutsättningarna i de analyserade lantbruksföretagen, hade krävt kraftiga förenklingar. Standardiseringen hade med stor sannolikhet inte givit ett rimligt utfall, mot bakgrund av en hög grad av specificitet i frågeställningen.

3.3 De två traditionerna – kvantitativ och kvalitativ metod

Traditionellt sett har forskare redan initialt ställts inför grundläggande vägval, då en studie inom samhällsvetenskapen ska genomföras (Robson, 2011). Kommer studien som nu ska genomföras vara kvantitativ eller kvalitativ?

Att välja den kvantitativa metoden innebär ett explanatiskt tillvägagångssätt och förutsättningen är att en standardisering av undersökningen kan ske, samt att den går att analyseras via statistiska modeller (Jacobsen, 2002). Ofta är målet att kunna generalisera utifrån resultaten. Observationer beskrivs ofta med numeriska värden inom den kvantitativa metoden, vilket innebär att ett stort antal observationer krävs, samt att specifik information finns om varje observation, för att slutsatser ska kunna dras om vad som är gemensamt för observationerna.

Söker forskaren däremot ett mer hermeneutiskt tillvägagångssätt, där subjektet i högre grad undersöks detaljerat, är den kvalitativa metoden att föredra (*Ibid.*). Att undersöka fenomen med denna metod innebär att öppna frågor ställs, så att inte svaren begränsas genom exempelvis ett visst antal svarsalternativ. Den kvalitativa metoden är alltså väldigt flexibel, men samtidigt mer resurskrävande än den kvantitativa. Då forskaren strävar efter nyanserad och detaljerad information för varje enskild observation, blir resultatet ofta att flera variabler prioriteras framför antal enheter eller observationer. Dock kan detta innebära problem med generaliseringar, samt hur pass representativ datan är, då antalet observationer är lågt. På grund av den kvalitativa metodens flexibilitet och öppenhet kan problemformulering ofta förändras i dynamik med den information som insamlas utifrån de olika observationerna. Nedan illustreras skillnaden i struktur mellan under arbetsprocessen mellan en kvantitativ och kvalitativ studie.

Figur 12. Kvalitativ arbetsprocess till vänster och kvantitativ arbetsprocess till höger, egen bearbetning (Jacobsen, 2002)

Om det finns tidigare studier inom området lämpar sig ofta en kvantitativ ansats väl (*Ibid.*) Dessa studier innebär att det ofta går att på förhand formulera en problemställning, dvs. innan undersökningen genomförs. Vidare underlättas forskarens standardisering och kategorisering av den insamlade informationen av de tidigare studierna, vilket är en av förutsättningarna för att kunna erhålla data som är tillförlitlig, vilken sedan kan analyseras. En kvantitativ arbetsprocess är inte lika öppen och dynamisk som en kvalitativ, vilket illustreras i figur 12.

Forskare inom samhällsvetenskapen har historiskt sett varit oeniga om vilken arbetsprocess som är mest lyckad (Robson, 2011). Under senare tid har dock värdet av att kombinera en kvalitativ och kvantitativ ansats flera typer av studier uppmärksammas i litteraturen.

Denna studie inleds med en kvalitativ ansats som innehåller teori, litteraturgenomgång och en genomgång av de aktuella skattereglerna. Den empiriska datainsamlingen är även den kvalitativ och syftar till att undersöka intressentgruppens verkliga livssituationer så detaljerat som möjligt. Därmed syftar studien till att ge en in- och djupgående syn i ämnet. Simuleringsmodellen som genomförs är dock kvantitativ och andra företag och dess förutsättningar kan också nyttja denna modell.

3.4 Etiska aspekter

Då data insamlas från människor uppkommer frågor kring hur forskningen ska hantera den etiska problematiken (Oliver, 2003). De aspekter som normalt diskuteras, utifrån etiska riktlinjer, är: konfidentialitet, informerat samtycke, forskarens roll och konsekvenser (Kvale & Brinkmann, 2009). Att forskaren ska behandla deltagarna på ett värdigt sätt är centralt i hela forskningsprojektet (Oliver, 2003).

Deltagarna i denna studie är anonyma, vilket innebär att data som identifierar respondenterna ej lämnas ut. Allt material (fastighetsvärdering, bokföring, deklarationsunderlag, personnummer) behandlas konfidentiellt. Gårdar har getts andra namn än de verkliga, för att de ej ska kunna identifieras.

4 Empiri

Detta avsnitt redogör för hur data samlats in till studien. Det redogörs för prisutvecklingsstatistik på fast egendom, maskiner och inventarier samt finansiella placeringar. Efter detta kommer antaganden om framtida inflations- och ränteutvecklingar. Avslutningsvis presenteras studiens resultat.

4.1 Insamling av data

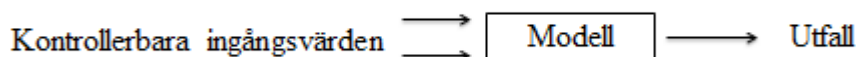
Primära data i denna uppsats kommer från verkliga lantbruksföretag som står inför en generationsskiftesproblematik. Data har erhållits från LRF Konsult i form av balans- och resultatrapporter, fastighetsvärderingar och allmänna gårdsbeskrivningar. Dessa har sedan justerats för att få en så verklighetsnära ekonomisk situation som möjligt. Sedan har kompensation till syskon och överlåtare inneburit en ökad skuldbörda för övertagaren, dvs. skulderna i förhållande till eget kapital har ökats.

Modellen bygger till en stor del på historiska data och prisförändringar, för att utifrån detta kunna dra slutsatser hur framtidens prisutveckling kommer att se ut. Från Statistiska Centralbyrån har indexpriser på småhus och jordbruksmark inhämtats, medan Stockholmsbörsens prisutveckling kommer från en studie vid Institutionen för produktionsekonomi, LTH. Värden på anläggningstillgångar, vilka återinvesteringar som årligen krävs av dessa tillgångar samt den årliga procentuella avskrivningen beräknas enligt Svenssons studier inom området (Svensson, 1988).

Konjunkturinstitutet har i sin långtidsutredning prognosticerat den svenska ekonomins utveckling fram till år 2035 (www, Konjunkturinstitutet, 2014-01-31). I detta långsiktsscenario ges bland annat en prognos för inflation och för reporänta. Utifrån dessa uppskattningar har data bearbetats för att få fram ut- och inlåningsränta. Även underlag till den för räntefördelningen avgörande statslåneräntan har hämtats från denna utredning.

4.2 Bearbetning av data

I studien analyseras de faktorer som kan påverka hur förmögenhetsmassan fördelas mellan de olika intressentgrupperna vid ett generationsskifte, med hjälp av *ekv. (1)*, *ekv. (2)* och *ekv. (3)*. Med hjälp av en simuleringsmodell har sedan förmögenhetsmassans utveckling analyserats under tidsperioden t . En sådan modell gör att det blir möjligt att, vid olika parametervärden, simulera utfallet. Metoden gör det möjligt att förutsäga eller beskriva vilken fördelning som ska väljas, beroende på vilka ingångsvärden som används (Sweeney *et al.*, 2000). Figur 13 nedan illustrerar simuleringsmodellens beståndsdelar.

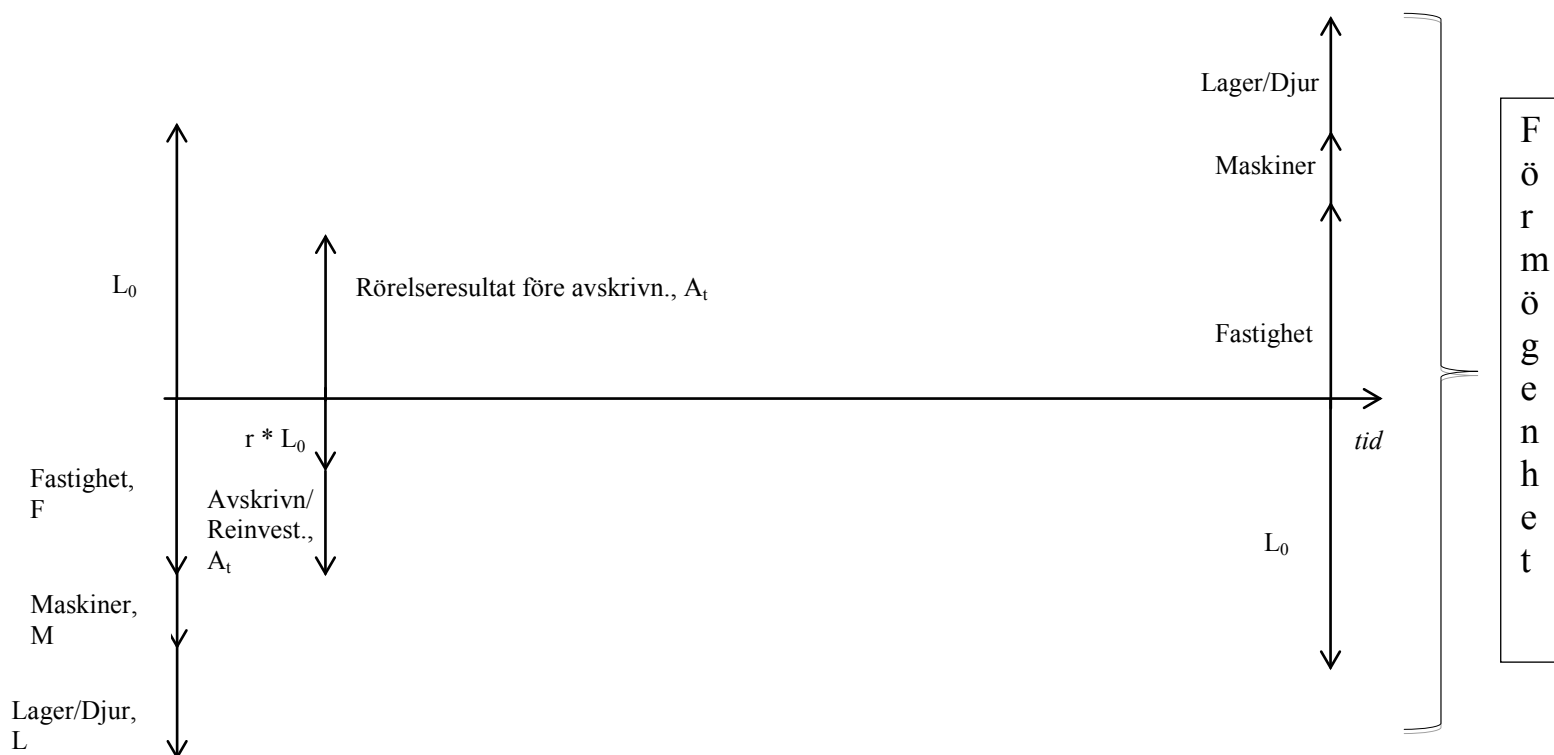
Figur 13. Illustrering av simuleringsmodell (Sweeney *et al.*, 2000)

I denna studie utgörs det empiriska materialet av två fallgårdar som ska genomföra ett generationsskifte. Modellen i figuren ovan appliceras således på verkliga data. Yin (2003) anser att fallstudier är ett bra instrument då vägen till beslut ska analyseras och beskrivas. Hur

förmögenheten fördelas i de två lantbruksföretagen analyseras utifrån de olika intressenters inkomstkrav. Övertagaren av företaget strävar efter en godtagbar arbets- och kapitalinkomst, medan andra, ”kompenserade” intressenter, placerar sin förmögenhetsmassa på exempelvis bostads- eller aktiemarknaden och har därmed ett annat krav på värdeökning/avkastning. Staten som intressent, ur ett skattemässigt perspektiv, är främst beroende av den särskilda postens effekt på övertagarens beskattningsbara inkomst. Eftersom två olika gårdar analyseras med samma modell kan skillnaden mellan företagens planeringssituation och -förutsättningar analyseras. Den särskilda postens ekonomiska betydelse för intressentgruppen kan således skilja sig något beroende på företagens förutsättningar.

4.3 Empirisk modell

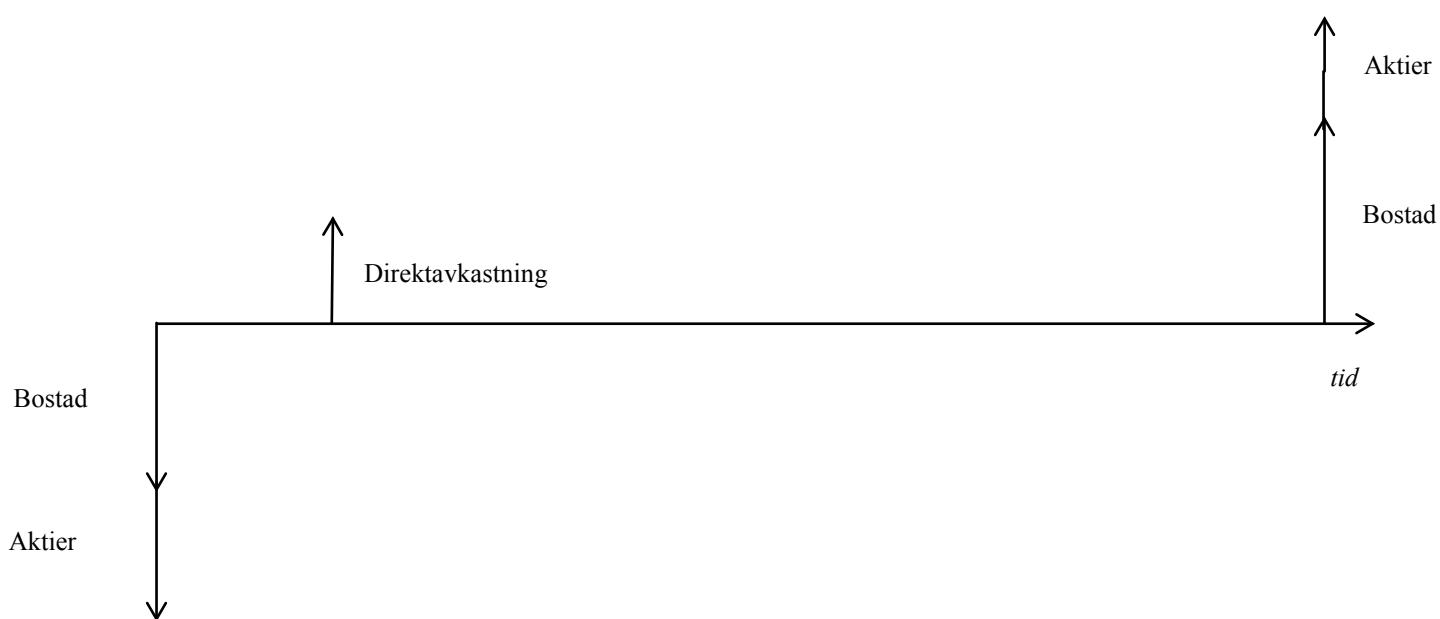
Den empiriska modellen bygger på grundtanken att analysera intressentgruppernas andelar av förmögenheten som fördelas vid generationsskiftet av företaget, med hjälp av *ekv. (1)*. Förmögenhetsfördelningen sker vid $t = 0$, och alla tillgångar fördelas samtidigt. Syskon och överlåtare kompenseras vid denna tidpunkt och placerar omgående samtliga sina tillgångar. Det valet som intressentgruppen står för är alltså huruvida särskild post kommer att utnyttjas av övertagaren eller ej. Under tidsperioden kommer övertagarens, syskonens och överlåtarens tillgångar att ge en årlig avkastning. Från denna avkastning dras en viss del i skatt, vilket är statens årliga intäkter. Vid $t = 20$ sker en försäljning av övertagarens, syskonens och överlåtarens samtliga tillgångar, vilket innebär att de största inbetalningarna redovisas detta år (se figur 10). Statens skatteintäkter kommer därmed också att vara som störst under detta år (också figur 10). Figur 14 illustrerar investeringsmodellens principiella uppbyggnad för övertagare och överlåtare/syskon, medan figur 15 illustrerar beslutsträdet för intressentgruppen.

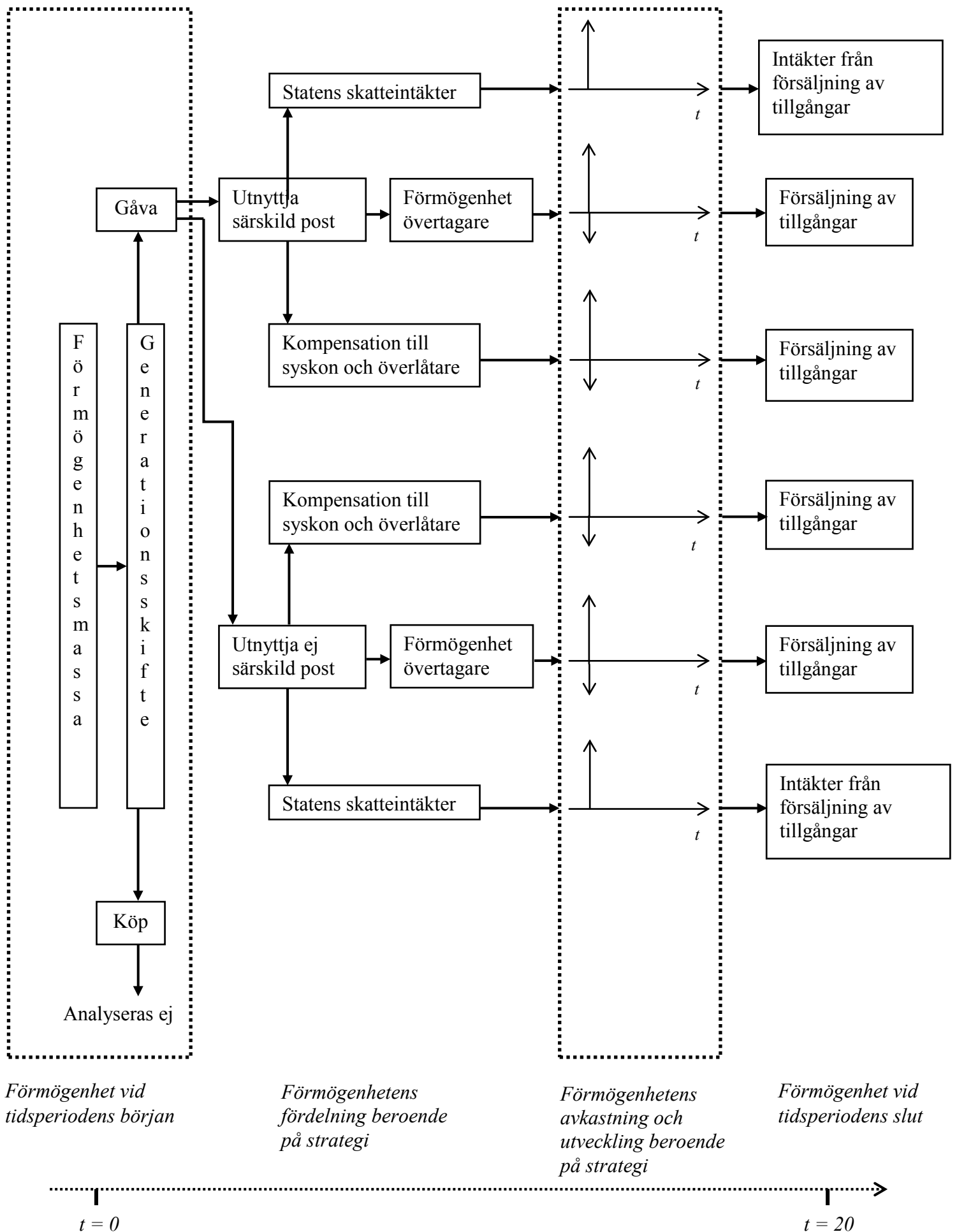
$$\text{Nettointäkt} = A_t - r * L_{t-1} - R_t - S (A_t - r * L_{t-1} - R_t)$$

givet: $L_t = L_{t-1} + [A]$

Där S = skattesats

Figur 14. Investeringsmodellens principiella uppbyggnad, för övertagare (överst) samt överlåtare och syskon (underst).

Figur 15. Schematisk bild över effekterna av att använda eller inte använda särskild post vid generationsskifte, med hänsyn till den teoretiska modellen.

4.4 Fallgårdar

Den empiriska modellen utvärderas för två stycken fallgårdar. De ekonomiska förutsättningarna, och dess utveckling under tidsperioden, mäts för övertagaren utifrån en justerad räkenskapsanalys, som är baserad på företagens balans- och resultaträkningar (www, FÖ 0373, 2014-05-19). Det informationsmaterial som inhämtats utgörs alltså av verkliga data från två lantbruksföretag som befinner sig i en generationsskiftesprocess. Ur integritetssynpunkt lämnas inga detaljer om gårdarnas exakta geografiska placering samt ägaruppgifter. Fallgård ett benämns Vetestad och fallgård två benämns Svinelund. Gårdarnas ungefärliga geografiska placering utgår från Agriwise indelning (www, Agriwise, 2014-02-18), enligt figur 14. Nedan presenteras gårdarna och deras ekonomiska förutsättningar.

4.4.1 Vetestad

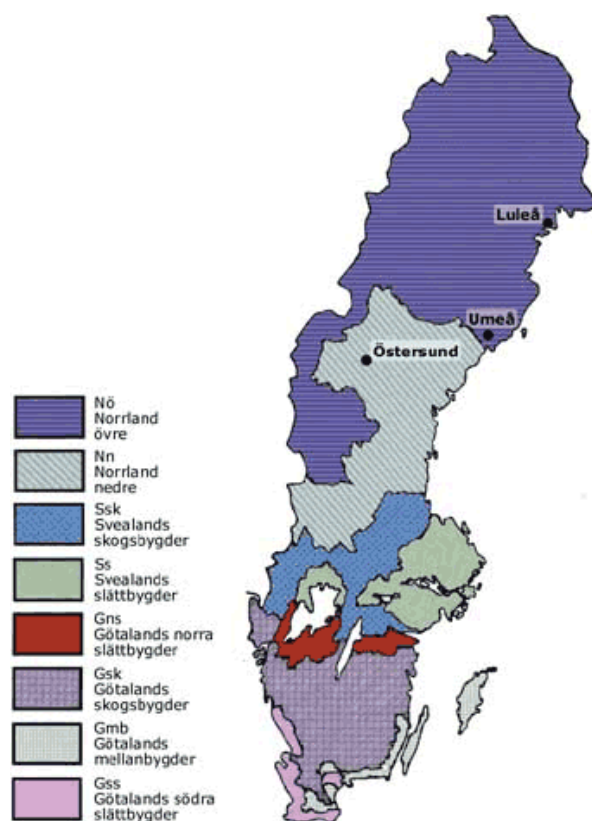
Vetestad är placerad i Svealands slättbygder. Gården bedriver främst spannmålsodling på 233 hektar, varav 62 hektar ägs av brukaren. Resterande 171 arrenderas. De grödor som främst odlas är höstvete, följt av vårkorn och sedan hösträps. På fastigheten finns även 72 hektar skog med en bonitet kring 6, 8 hektar skogsimpediment samt 9 hektar betesmark. Även en mindre dikoproduktion bedrivs.

4.4.2 Svinelund

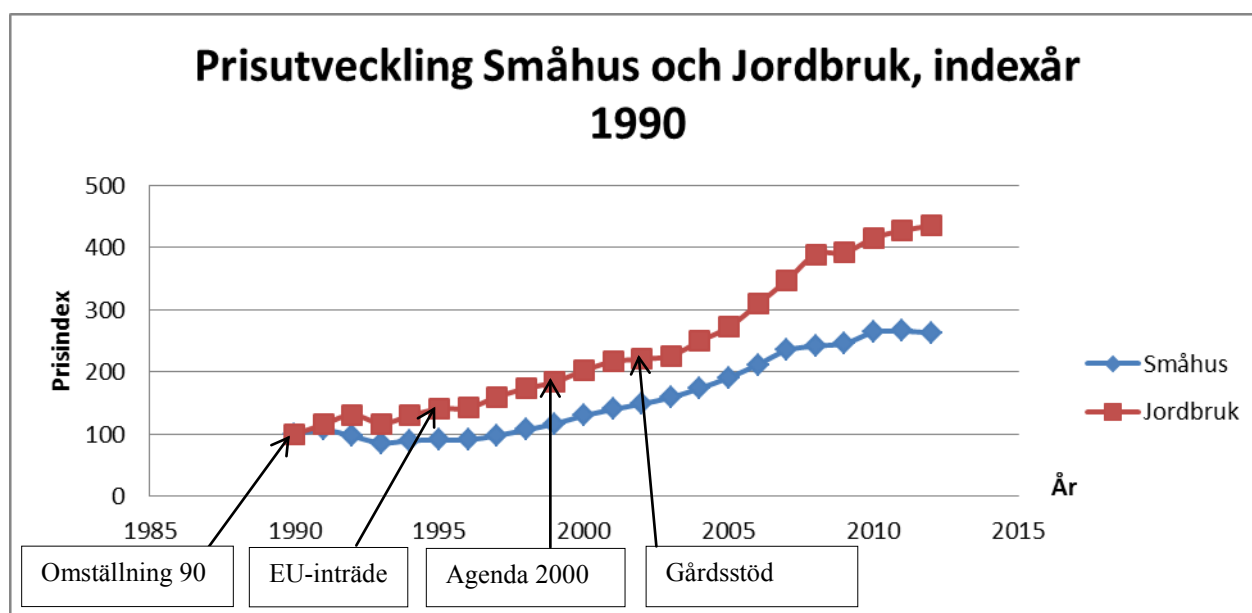
Svinelund är placerad i Götalands mellanbygder. Gården bedriver slaktgrisproduktion och inägomarken består av 71,3 hektar fastmark och 13,7 hektar svartmyr/sand. Skogen utgörs av 24 hektar med en bonitet om 5,5. De grödor som odlas är främst vete, korn, foderärtor, oljeväxter och potatis. Det produceras cirka 6 400 slaktgrisar per år. Även viss entreprenadverksamhet bedrivs, framför allt i form av snöröjning.

4.5 Empiriska beräkningsgrunder

Utvecklingen av fastighetspriser i modellen är baserad på den historiska utvecklingen, från 1990 och framåt. Nedan presenteras prisutvecklingen för småhus och lantbruk, med index år 1990. Som det går att utläsa av diagrammet har utvecklingen varit positiv; i genomsnitt har prisökningen för småhus varit 4,68 % per år och 7,09 % för lantbruk.

Figur 16. Indelning av produktionsområden, egen bearbetning (www, Agriwise, 2014-02-18)

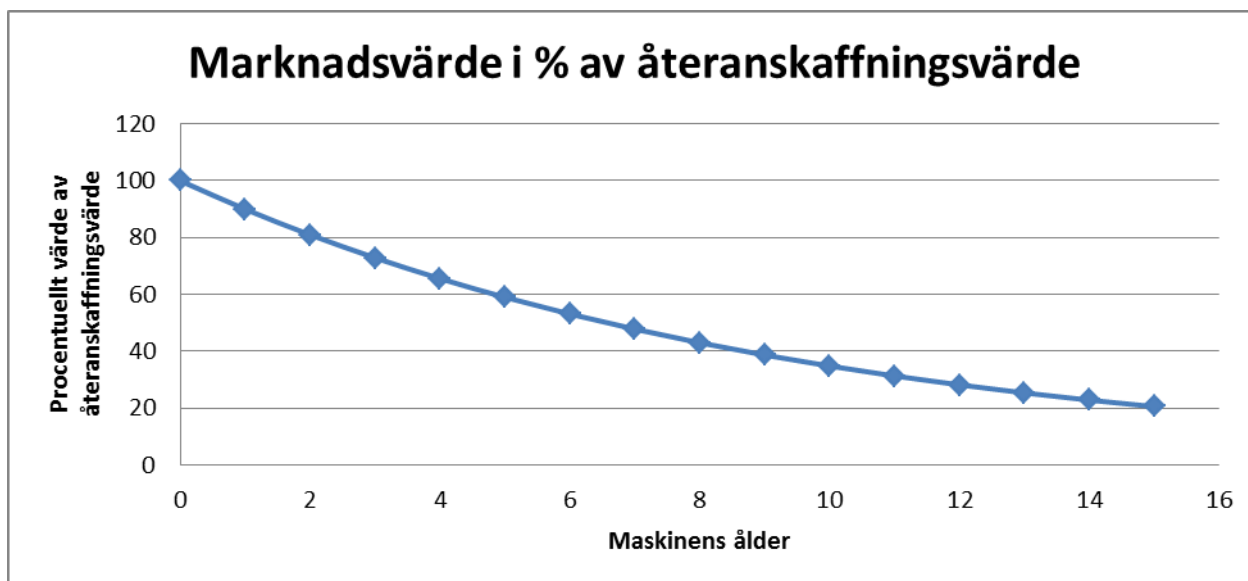
Figur 17. Prisutveckling småhus och lantbruk, egen bearbetning, (www, Statistiska Centralbyrån, 2014-02-20)

För de som kompenseras vid överlåtelsen (syskon och överlåtare) har en direktavkastning beräknats. Den utgörs i detta fall av alternativkostnaden för att hyra en motsvarande bostad, vilken beräknas enligt tabellen nedan (www, Villaägarna, 2014-05-14). Som grund till beräkningen ligger en genomsnittlig standardbostad om 140 kvadratmeter (www, Statistiska Centralbyrån, 2014-05-14).

Tabell 4. Beräkning av en egen bostads direktavkastning.

	Vetestad	Svinelund
+ Hyreskostnad	144 060	142 660
- Drifts- och underhållskostnad	-54 456	-53 580
/ Investeringskostnad för bostad	2 000 000	2 000 000
Direktavkastning	4,48%	4,45%

Att placera en del av sin förmögenhet i privatbostad innebär således en direktavkastning om närmare 4,5 %. Fastighetsavgift är inkluderad i drifts- och underhållskostnaden. Värdering av företagets anläggningstillgångar, som inte utgörs av fastighet eller fastighetstillbehör, har skett via Svenssons (1988) modell för värdeminskning. Även behovet av reinvesteringar för att upprätthålla maskinparken hämtas från denna studie. Nedan visas prisutvecklingen för en maskin beroende på maskinens ålder.

Figur 18. Maskiners värdeutveckling, egen bearbetning (Svensson, 1988)

Från Jordbruksverket har produktionsmedelsprisindex analyserats för att kunna estimeras den framtida indexuppräkningsindexen av maskinerna i verksamheten (www, Jordbruksverket, 2014-03-12). Enligt denna uppskattning ökar värdet med 4,70 % per år. I simuleringsmodellen är avskrivningarna lika med reinvesteringarna.

De kompenserade intressenterna, syskon och överlåtare, väljer i modellen att placera en del av sin förmögenhet på den svenska aktiemarknaden. Här har den historiska avkastningen för Stockholmsbörsen valts för att spegla den förväntade framtida avkastningen. En studie från 2003 har analyserat utvecklingen sedan 1919, och den genomsnittliga avkastningen har under denna period uppgått till 6,6 % per år (Larsson & Waak, 2003), varav 2 % härleds till direktavkastning (utdelning).

Konjunkturinstitutets långtidsutredning från 2011 har använts som grund för prognoser rörande de räntenivåer som antas i modellen (www, Konjunkturinstitutet, 2014-02-20). Utifrån Konjunkturinstitutets prognos om en reporänta runt 4 % och en inflation på 2 % har följande antagits i kalkyleringen:

- Inlåningsränta 3%
- Utlåningsränta 6%
- Statslåneränta 5,84%*

*Den prognostiserade statslåneräntan har beräknats via den historiska relationen till reporäntan (www, Riksbanken, 2014-02-20).

Vid en nuvärdesberäkning bör den valda diskonteringsräntan uppgå till en rimlig nivå för att resultaten ska bli relevanta. I detta fall väljs en kalkylränta om 3 %, vilket motsvarar en placering på ett bankkonto, enligt ovan nämnda förutsättningar.

Trots att realprisutvecklingen för griskött och spannmål (främst höstvet) har uppvisat ett negativ trend, har även dessa intäkter beräknats öka motsvarande inflationen (Manevska-Tasevska & Rabinowicz, 2013). Detta motiveras med de produktivitetsförbättringar som historiskt har skett inom jordbruket och därmed bedöms fortsätta.

Övertagaren har, som tidigare nämnts, valmöjligheten att använda eller inte använda sig av särskild post. Att inte använda sig av denna möjlighet innebär alltså en omflyttning av en del

av inkomsten; från inkomst av näringsverksamhet till inkomst av kapital. Det leder till en högre procentuell beskattning; cirka 50 istället för 30. Att inte använda sig av särskild post gör att kompensationsviljan från övertagaren minskar. Tabellen nedan sammanfattar de mest centrala ingångsvärdena för simuleringsmodellen.

Tabell 5. Ingångsvärden för Vetestad vid användning av särskild post, uttryckt i procent.

Ingångsvärden för simuleringsmodellen	Övertagare	Överlåtare	Syskon
Värdeökning, lantbruk, %	7,09	-	-
Värdeökning, privatbostad, %	4,68	4,68	-
Värdeökning, aktier, %	-	4,6	-
Direktavkastning, aktier, %	-	2	-
Kapitalvinst, skattesats, %	22, 27, 30	22, 30	-

4.6 Resultat Vetestad

Vetestads problematik består i att endast den äldre generationen ska kompenseras ekonomiskt. Inga syskon finns i detta fall. Ett antagande görs att övertagaren har samtliga sina tillgångar placerade i rörelsen, medan överlåtaren placerar 2 000 000 kronor i en bostad och resten på den svenska aktiemarknaden. Övertagaren antas driva företaget vidare med samma driftsinriktning som överlåtargeneration. I tabellen visas förmögenhetsförutsättningarna innan ett genomfört generationsskifte. Det är alltså en marknadsvärdering som ligger till grund för siffrorna nedan.

Tabell 6. Förmögenhetsmassa att fördela, Vetestad.

Tillgångar		Skulder	
Fastighet	13 000 000	Latent skatteskuld, Fastighet	3 207 346
Omsättningstillgångar	1 331 869	Latent skatteskuld, Omsättningstillgångar	639 893
Anläggningstillgångar	2 647 677	Latent skatteskuld, Anläggningstillgångar	690 766
		Låneskuld	2 773 000
		Eget kapital (förmögenhet överlåtare)	9 668 541
<i>Summa Tillgångar</i>	<i>16 979 546</i>	<i>Summa Skulder</i>	<i>7 311 005</i>

En förmögenhet om drygt 9,6 miljoner kronor ska fördelas mellan övertagare och överlåtare. Värt att konstatera är att en stor del av skulderna består av den latent skatten, som inte realiseras vid en överlåtelse via gåva. Resultat före avskrivningar och finansnetto uppgår vid tidpunkten för generationsskiftet till 1 076 617 kronor.

4.6.1 Vetestad – utfall vid generationsskifte

En hög andel latent skatteskuld i tabell förklaras till största delen på de låga anskaffningsvärdena för fastigheterna. Detta innebär i sin tur att balansräkningen ser svagare ut när redovisningsmässiga principer ska följas. Överlåtaren ville i detta fall ha en ekonomisk kompensation om 4 600 000 kronor då fastigheten och övriga tillgångar ska överlåtas, vilket övertagaren ansåg var rimligt (givet att särskild post kan användas). Detta innebär att balansräkningen efter generationsskiftet ser ut som det redovisas nedan i tabell.

Tabell 7. Förenklad balansräkning efter genomfört generationsskifte med särskild post, Vetestad.

Tillgångar		Skulder	
Fastighet	671 573	Låneskuld	2 777 000
Omsättningstillgångar	1 331 869	Nytt lån för kompensation	4 600 000
Anläggningstillgångar	1 827 189		
Summa tillgångar	3 830 631	Summa Skulder	7 377 000
		Eget kapital, underlag för räntefördelning	-3 546 369

Trots att marknadsvärdet uppgår till närmare 17 miljoner kan tillgångarna endast värderas till 3,8 miljoner, på grund av att kontinuitetsprincipen gäller vid gåvor. Kompensationen till övertagaren, som finansieras med ett banklån, innebär att det egna kapitalet blir negativt. Enligt reglerna om särskild post får den särskilda posten i detta fall beräknas till 3 546 369 kronor. I och med detta undviks alltså negativ räntefördelning. Utifrån denna förmögenhetsfördelning görs sedan en simulering för en tidsperiod om tjugo år.

Utifall en särskild post inte kan användas förändras villkoren något. Dock är grundförutsättningarna från tabell 6 desamma. Däremot minskar kompensationsviljan från övertagaren. När en särskild post inte får användas ökar skattetrycket på denne och övertagaren vill därmed erhålla en högre förmögenhet från början för att nå en direktavkastning som uppgår till ungefär samma belopp efter skatt. Tabell 7 visar att räntefördelningsunderlaget är negativt och uppgår till 3 546 369 kronor. För att erhålla den del av inkomsten som ska flyttas från kapital till näringsverksamhet, multipliceras detta belopp med statslåneräntan, vilken i simuleringsmodellen uppgår till 5,84 procent. Detta ger en ökning av näringsinkomsten med 207 108 kronor. I modellen antas att cirka 50 procent av inkomst från näringsverksamhet försvinner i skatt, vilket innebär fall innebär 103 554 kronor. Detta kompenseras delvis av minskningen av inkomst i kapital, vilken beskattas med 30 %. Detta ger då en minskning av skattebördan med 62 133 kronor. Det totala skattetrycket ökar därmed på övertagaren med 41 421 kronor. För att väga upp denna ökning i skattebörda minskar kompensationsviljan från övertagaren. Med en långsiktig utlåningsränta om 6 procent minskar ersättningen från övertagaren med $41\,421/0,06 \approx 690\,000$ kronor, för att hålla avkastningen efter skatt på en liknande nivå som när den särskilda posten används.

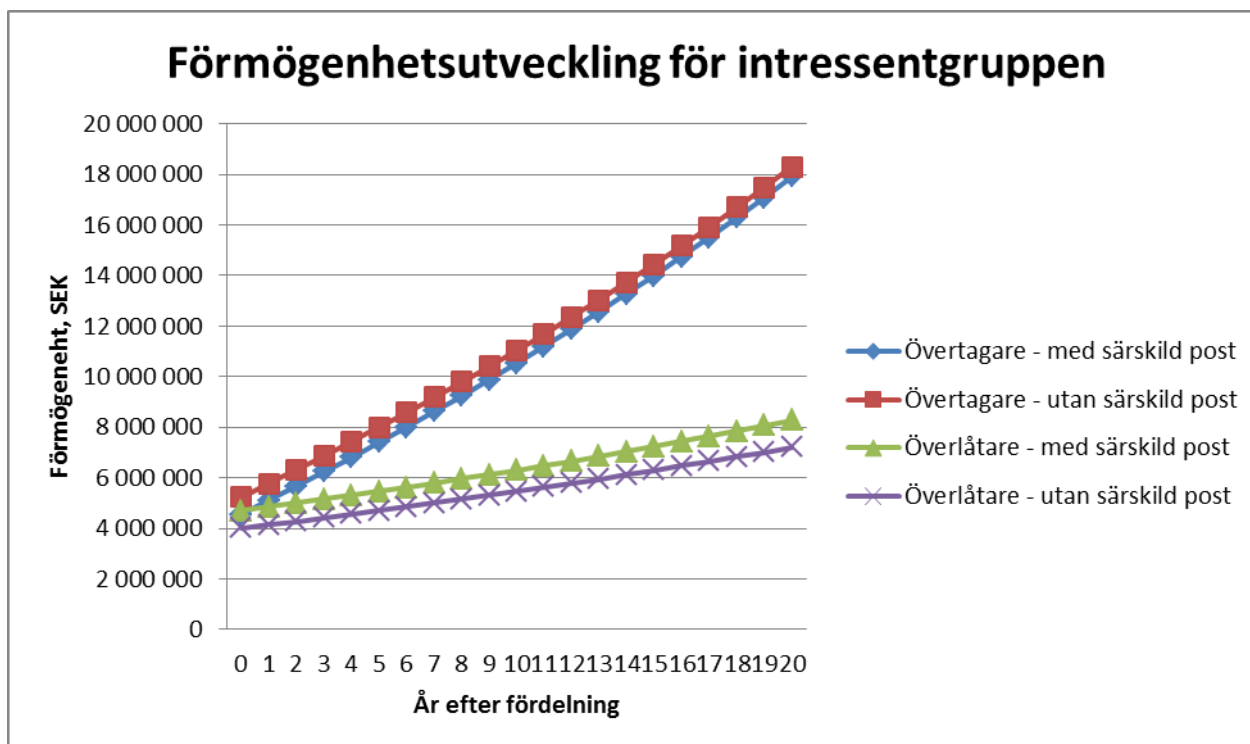
Med dessa förutsättningar presenteras, i tabellform nedan, skillnaden i familjens (övertagare och överlåtare) totala nettoförmögenhet om särskild post används eller ej.

Tabell 8. Familjens nettoförmögenhet vid användandet/icke-användandet av särskild post, Vetestad

År efter fördelning	Familjens nettoförmögenhet - med särskild post	Familjens nettoförmögenhet - utan särskild post	Högre nettoförmögenhet då särskild post används
0	9 236 966	9 236 966	0,00%
1	9 943 713	9 912 763	0,31%
2	10 660 075	10 597 996	0,59%
3	11 386 840	11 293 418	0,83%
4	12 124 810	11 999 799	1,04%
5	12 874 804	12 717 926	1,23%
6	13 637 633	13 448 604	1,41%
7	14 414 244	14 192 658	1,56%
8	15 205 429	14 950 933	1,70%
9	16 012 118	15 724 296	1,83%
10	16 835 239	16 513 637	1,95%
11	17 675 741	17 319 869	2,05%
12	18 534 600	18 143 931	2,15%
13	19 412 820	18 986 789	2,24%
14	20 311 431	19 849 435	2,33%
15	21 231 497	20 732 892	2,40%
16	22 174 110	21 638 213	2,48%
17	23 140 396	22 566 481	2,54%
18	24 131 515	23 518 816	2,61%
19	25 148 664	24 496 371	2,66%
20	26 193 076	25 500 334	2,72%

Vid fördelningen är förmögenhetsmassan lika stor, oavsett om särskild post används eller ej. Dock ökar skillnaden under tidsperioden, för att slutligen hamna på 2,72 procent i högre nettoförmögenhet när särskild post används.

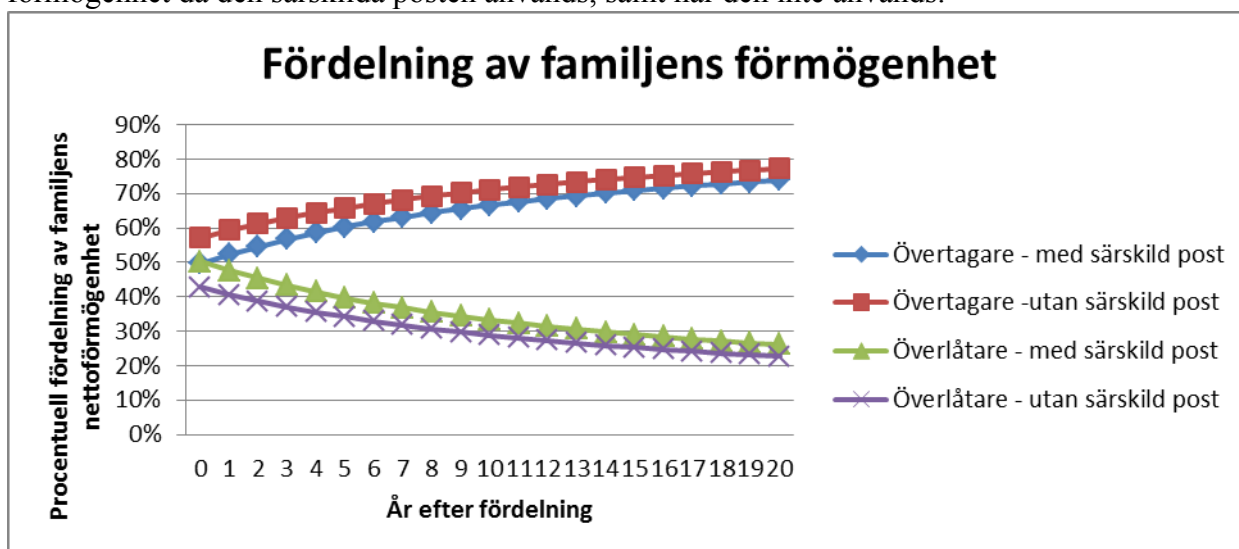
Nedan förmögenhetsmassans utveckling för respektive intressent i familjen. I figur 19 visas förmögenhetens utveckling under en tjugoförårsperiod, med avdrag för samtliga skulder; både mot kreditinstitut och stat (latent skatteskuld).

Figur 19. Förmögenhetsutveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Vetestad.

Fördelningen vid tidsperiodens början är, som det kan utläsas av figuren, i huvudsak rättvis, när den särskilda posten utnyttjas. Övertagarens förmögenhet efter skatt var vid t_0 4 540 966 kronor, medan överlåtarens nettoförmögenhet var 4 600 000 kronor. Trots detta utvecklas alltså övertagarens förmögenhet bättre och vid tidsperiodens slut är övertagarens förmögenhet mer än så stor som överlåtarens.

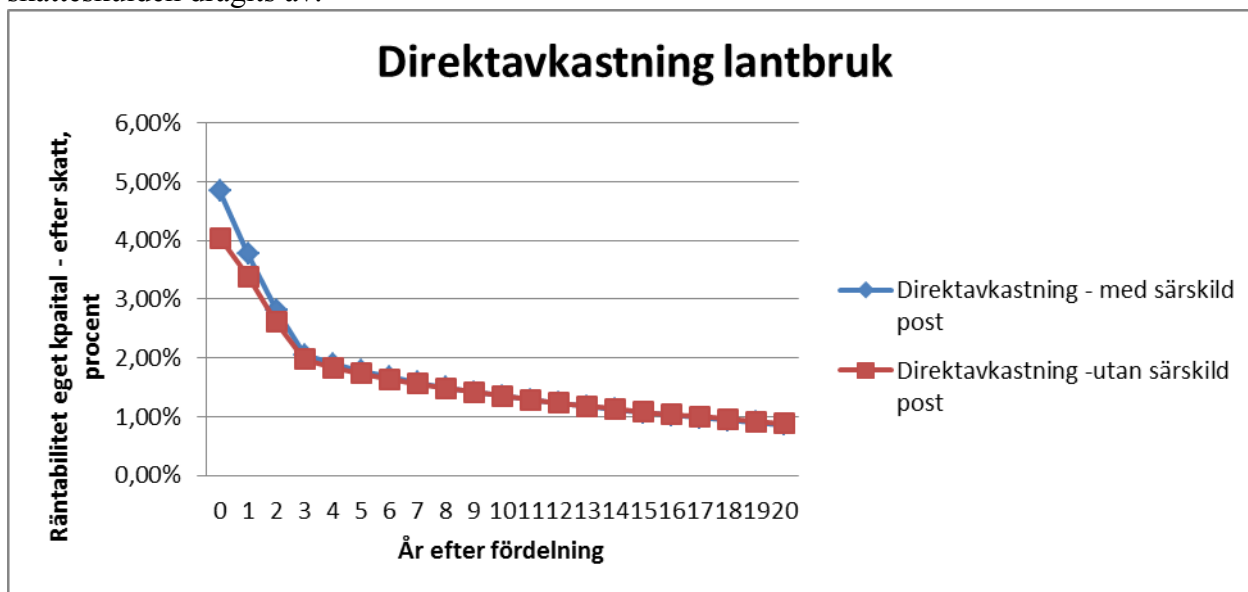
Då den särskilda posten ej utnyttjas skiljer sig fördelningen vid skiftet något. Övertagaren erhåller en ingående nettoförmögenhet om 5 230 966 kronor, medan överlåtarens uppgår till 4 006 000 kronor. Vid tidsperiodens slut är övertagarens nettoförmögenhet cirka 2,5 gånger högre än överlåtarens. Nedan illustreras den procentuella fördelningen av familjens förmögenhet då den särskilda posten används, samt när den inte används.

Figur 20. Förmögenhetsfördelning vid användandet/icke-användandet av särskild post, Vetestad.

Ur figur 20 kan utläsas att ju fler år som passerar efter generationsskiftet, desto större procentuell del av familjens förmögenhet finns hos övertagaren. Då den särskilda posten inte används är övertagarens förmögenhet högre redan vid tidpunkten för generationsskiftet. Vid tidsperiodens slut är fördelningen i procent 74 respektive 26 om särskild post används, och 77 respektive 23 om den inte används.

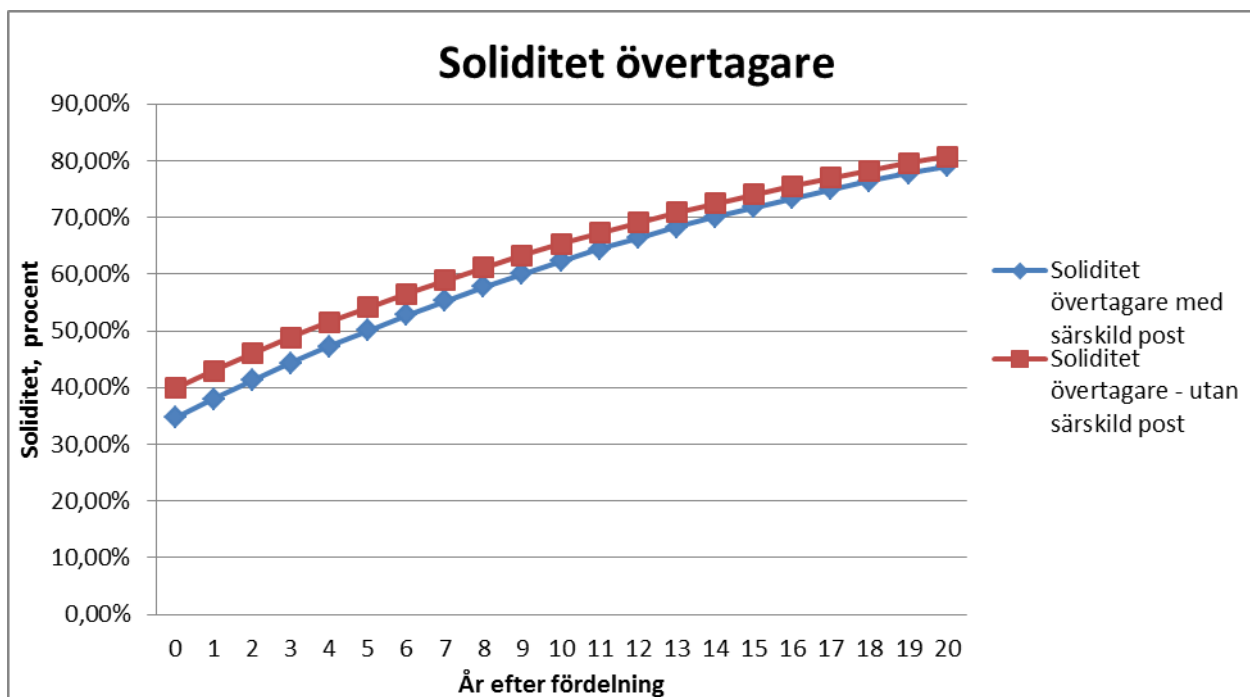
Direktavkastningen och värdeökningen på aktier, samt värdeökningen för privatbostad och lantbruksmarken är konstant under hela tidsperioden, vilket illustrerades i tabell 5. Däremot varierar direktavkastningen för lantbruket under tidsperioden. Nedan visas dess utveckling uttryckt i avkastning efter skatt dividerat med nettoförmögenheten, dvs. efter att den latent skatteskulden dragits av.

Figur 21. Direktavkastningens utveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Vetestad.

Av figur 21 kan det utläsas att direktavkastningen är avtagande för övertagaren av företaget. Då figur 19 samtidigt visar att förmögenheten ökar mer för övertagaren än överlåtaren, innebär detta att värdeökningen på lång sikt får större inverkan än direktavkastningen i lantbruksföretaget. Redan fyra år efter fördelningen är direktavkastningen för lantbruket lägre än direktavkastningen för aktier (se tabell 5). Detta gäller oavsett om särskild post nyttjats eller ej. Direktavkastningen är något högre under de tre första åren, då särskild post används, jämfört med om den inte används. Efter tre år är dock direktavkastningen nästintill identisk. Skillnaden de första åren beror på att det egna kapitalet är lägre då den särskilda posten utnyttjas, vilket ger en högre avkastning på det egna kapitalet.

Soliditeten är vid tidpunkten för generationsskiftet 34,65 procent för övertagaren och ökar under tidsperioden, för att slutligen närma sig 80 procent efter 20 år, då särskild post utnyttjas. På grund av den lägre belåningen blir soliditeten högre då särskild post ej utnyttjas. Vid fördelningen uppgår den då till närmare 40 procent och efter tjugo år överstiger den 80 procent. Figur 22 illustreras detta förhållande på ett tydligt sätt. Märk väl att soliditeten beräknats utan ett diskonterat nuvärde, då det är den nominella andelen eget kapital som är intressant för övertagaren.

Figur 22. Soliditetens utveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Vetestad.

4.7 Resultat Svinelund

Svinelunds övertagare förväntas kompensera både ett syskon och överlåtargenerationen, med samma belopp till båda intressentkategorierna. Övertagarens samtliga tillgångar är placerade i lantbruksföretaget och överlåtaren och syskon antas fördela sina förmögenheter i en bostad (2 000 000 kronor) och resten på den svenska aktiemarknaden. Övertagaren antas bedriva samma produktion som överlåtargeneration. I tabell 9 redovisas de ekonomiska förutsättningarna innan generationsskiftet är genomfört. Till grund för siffrorna ligger en marknadsmässig värdering.

Tabell 9. Förmögenhetsmassa att fördela, Svinelund.

Tillgångar		Skulder	
Fastighet	10 000 000	Latent skatteskuld, Fastighet	1 726 129
Omsättningstillgångar	3 247 989	Latent skatteskuld, Omsättningstillgångar	0
Anläggningstillgångar	3 308 158	Latent skatteskuld, Anläggningstillgångar	640 801
		Låneskuld	3 965 904
<i>Summa tillgångar</i>	<i>16 556 146</i>	<i>Summa Skulder</i>	<i>6 332 834</i>
		<i>Eget kapital (förmögenhet överlåtare)</i>	<i>10 223 312</i>

En nettoförmögenhet om cirka 10 miljoner kronor fördelas mellan övertagare, syskon och överlåtare. Den största skuldposten finns i låneskulden, där en övervägande del utgörs av skulder till kreditinstitut. Resultat före avskrivningar och finansnetto uppgår vid tidpunkten för generationsskiftet till 1 462 117 kronor.

4.7.1 Svinelund – utfall vid generationsskifte

Eftersom fastigheten och de övriga anläggningstillgångarna har anskaffats för ett avsevärt lägre belopp än deras uppskattade marknadsvärde, finns en betydande latent skatteskuld att beakta. När redovisningsmässiga principer (kontinuitetsprincipen) ska följas vid en gåvosituation minskar det egna kapitalet, soliditeten minskar. Överlåtare och syskon ansåg sig i detta fall ha rätt till en ekonomisk kompensation om 3 750 000 kronor var, vilket övertagaren ansåg vara rimligt. Denna fördelning är giltig under förutsättning att det är möjligt för övertagaren att använda sig av särskild post. Balansräkningen ser då efter generationsskiftet ut som i tabell 10 nedan.

Tabell 10. Förenklad balansräkning efter genomfört generationsskifte med särskild post, Svinelund.

Tillgångar		Skulder	
Fastighet	3 408 788	Låneskuld	3 965 904
Omsättningstillgångar	3 247 989	Nytt lån för kompensation	7 500 000
Anläggningstillgångar	2 026 556		
Summa tillgångar	8 683 332	Summa Skulder	11 465 904
		Eget kapital, underlag för räntefördelning	-2 782 572

Trots att marknadsvärdet uppgår till 16,5 miljoner får tillgångarna bara värderas till 8,6 miljoner, på grund av att kontinuitetsprincipen ska tillämpas vid en gåvosituation. Kompensationen till överlåtaren och syskon, som finansieras med ett banklån, innebär att det egna kapitalet blir negativt. Enligt reglerna om särskild post har den särskilda posten i detta fall beräknas till 2 782 572 kronor. I och med detta undviks alltså negativ räntefördelning.

Liksom i fallet med Vetestad förändras utfallet om en särskild post inte kan användas, även om grundförutsättningarna i tabell 9 fortfarande är aktuella. Kompensationsviljan från övertagaren är dock något annorlunda. Denne får ett högre skattetryck och därmed en minskad vilja till ekonomisk kompensation gentemot syskon och överlåtare. Detta beror på att övertagaren vill ha ungefär samma direktavkastning efter skatt som om den särskilda posten hade utnyttjats. Då de framtida prisökningarna på tillgångar är osäkra, främst på kort sikt, vill övertagaren inte riskera en sämre likviditet som följer av den ökade skattebördan. Enligt tabell 10 är räntefördelningsunderlaget negativt och uppgår till 2 782 572 kronor. Vid multiplicering med statslåneräntan (5,84 procent) ges en ökning i inkomst av näringsverksamhet (och minskning i inkomst av kapital) om 162 502 kronor. Enligt modellens utformning försvinner 50 procent av inkomsten av näringsverksamhet i skatt, men kompenseras till viss del av att inkomsten i kapital minskas med 30 procent. Det ger en nettoeffekt om $(81\,251 - 48\,750) \cdot 32\,500$ kronor. Kompensationsviljan minskar därmed från övertagaren. Med en långsiktig utlåningsränta om 6 procent minskar ersättningen från övertagaren med $32\,500/0,06 \approx 270\,840$ kronor. Detta för att få en motsvarande avkastning efter skatt på ungefär samma nivå som om särskild post hade använts.

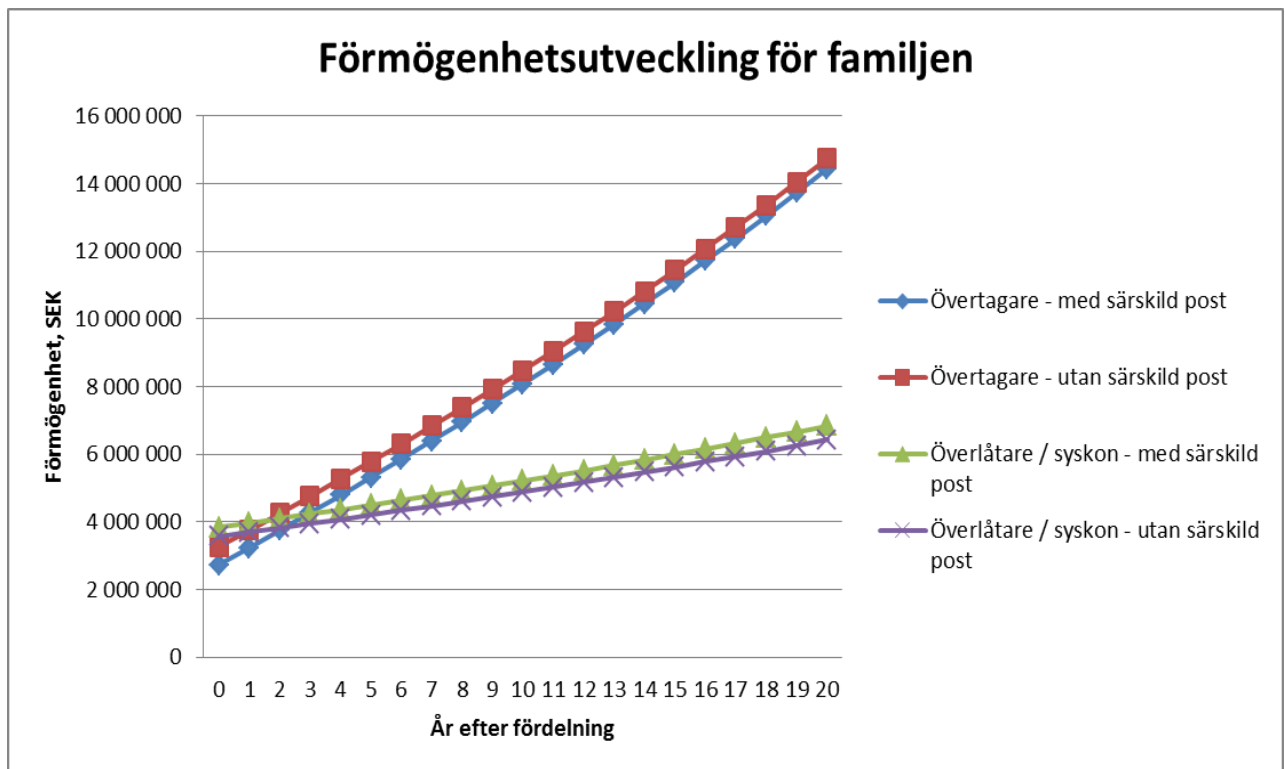
Utifrån dessa förutsättningar visas, i tabellform, skillnaden i familjens (övertagare, överlåtare och syskon) totala nettoförmögenhet om särskild post används eller ej.

Tabell 11. Familjens nettoförmögenhet vid användandet/icke-användandet av särskild post, Svinelund

År efter fördelning	Familjens nettoförmögenhet - med särskild post	Familjens nettoförmögenhet - utan särskild post	Högre förmögenhet då särskild post används
0	10 403 312	10 403 312	0,00%
1	11 170 789	11 146 493	0,22%
2	11 945 606	11 896 872	0,41%
3	12 728 546	12 655 206	0,58%
4	13 520 402	13 422 265	0,73%
5	14 321 986	14 198 832	0,87%
6	15 134 122	14 985 704	0,99%
7	15 957 648	15 783 695	1,10%
8	16 793 423	16 593 635	1,20%
9	17 642 320	17 416 370	1,30%
10	18 505 235	18 252 766	1,38%
11	19 383 082	19 103 710	1,46%
12	20 276 795	19 970 106	1,54%
13	21 187 334	20 852 885	1,60%
14	22 115 679	21 752 996	1,67%
15	23 062 838	22 671 416	1,73%
16	24 029 845	23 609 147	1,78%
17	25 017 759	24 567 216	1,83%
18	26 027 671	25 546 682	1,88%
19	27 060 702	26 548 629	1,93%
20	28 118 004	27 574 177	1,97%

Liksom i fallet Vetestad är förmögenheten lika stor vid fördelningen, oberoende av som särskild post nyttjas eller ej. Skillnaden ökar under tidsperioden och uppgår vid tidsperiodens slut på 1,97 procent högre förmögenhet då särskild post används.

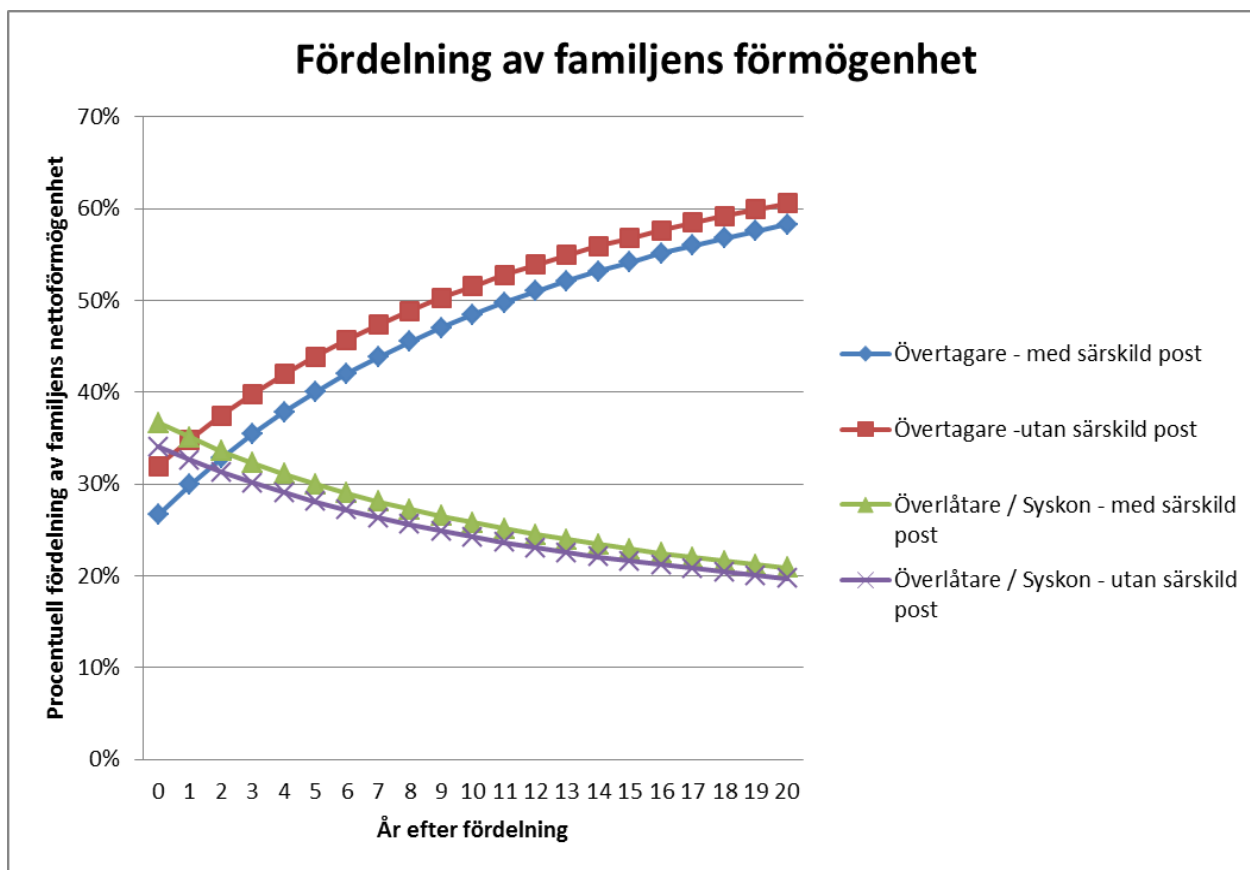
Nedan presenteras förmögenhetsmassans utveckling för respektive intressent i familjen. Det är med samma princip som för Vetestad; det som visas är förmögenhetens utveckling under en tjugoförårsperiod, med avdrag för samtliga skulder; både mot kreditinstitut och stat.

Figur 23. Förmögenhetsutveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Svinelund.

Då särskild post används har överlåtare och syskon vid tidsperiodens början, t_0 , fått en större ekonomisk kompensation än överlåtaren; 3 840 000 var, respektive 2 723 312 kronor. Men redan efter tre år överstiger förmögenhetsmassan för övertagaren de övriga intressenterna. Eftersom överlåtaren och syskonet placerar en lika stor förmögenhet på samma sätt är deras nettoförmögenhet alltid lika stor under tidsperioden. Värt att notera är att vid tidsperiodens slut är övertagarens förmögenhet högre än överlåtarens och syskonets tillsammans.

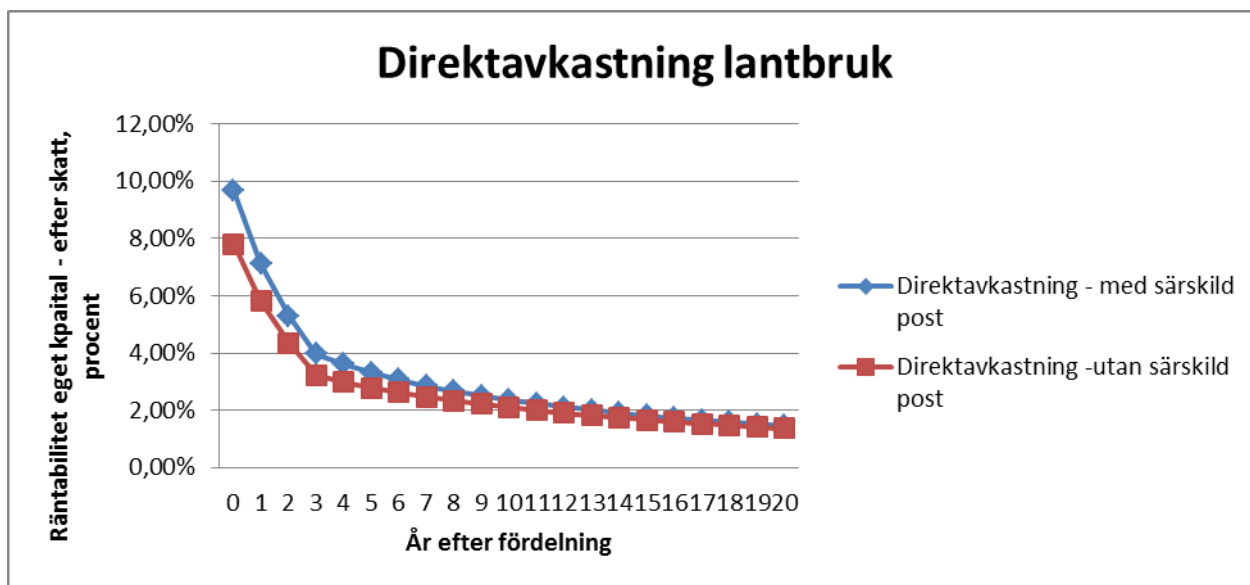
Fördelningen skiljer sig något då den särskilda posten ej utnyttjas. Övertagaren har 3 264 986 kronor i ingående nettoförmögenhet, medan överlåtare och syskon erhållit 3 569 163 kronor vardera. Även här är övertagarens förmögenhet vid tidsperiodens slut högre än överlåtarens och syskonets sammanlagda förmögenhet. Övertagaren får en högre nettoförmögenhet vid tidsperiodens slut om särskild post ej utnyttjas, medan det motsatta gäller för överlåtare och syskon. Nedan illustreras den procentuella fördelningen av familjens förmögenhet då den särskilda posten används, samt när den inte används.

Figur 24. Förmögenhetsfördelning vid användandet/icke användandet av särskild post, Svinelund.

Ur figur 24 kan utläsas att ju fler år som går efter fördelningen, desto större procentuell del av familjens förmögenhet finns hos övertagaren, oavsett om den särskilda posten används eller ej. Då särskild post ej används har övertagaren redan ett år efter fördelningen en större andel av förmögenheten än överlåtare och syskon var för sig. Då den särskilda posten används tar detta tre år.

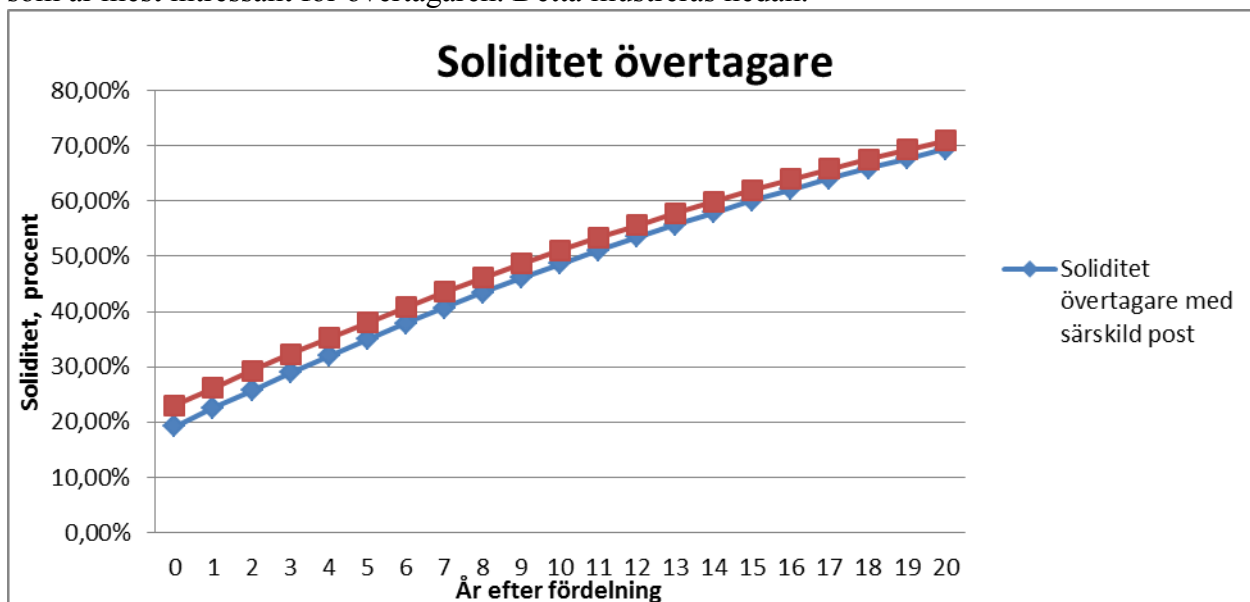
Liksom i Vetestads fall är direktavkastningen och värdeökningen på aktier, samt värdeökningen för privatbostad och lantbruksmarken konstant under hela tidsperioden, vilket illustrerades i tabell 5. Samtidigt varierar direktavkastningen för lantbruket under tidsperioden. Nedan visas utvecklingen uttryckt i avkastning efter skatt dividerat med nettoförmögenheten, dvs. efter att den latent skatteskulden dragits av.

Figur 25. Direktavkastningens utveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Svinelund.

Ur figur 25 kan en avtagande direktavkastning för övertagaren utläsas. Den främsta förklaringen är ökningen av förmögenhet, vilken kan utläsas ur diagram 24. Förmögenheten ökar alltså mer än vad driften genererar. Under de tio första åren överstiger direktavkastningen i lantbruket direktavkastningen på aktier (se tabell 5) oavsett om särskild post används eller ej. När särskild post används befinner sig direktavkastningen över 2 procent några år till. Direktavkastningen är större när den särskilda posten används, vilket till stor del beror på den högre belåningen.

När särskild post utnyttjas är soliditeten efter fördelningen 19 procent, för att sedan öka under tidsperioden. Slutligen närmar den sig 70 procent. När särskild post ej används är soliditeten vid fördelning cirka 23 procent och 71 procent vid periodens slut. Liksom i Vetestads fall har soliditeten beräknats utan ett diskonterat nuvärde, då den nominella andelen eget kapital är det som är mest intressant för övertagaren. Detta illustreras nedan.

Figur 26. Soliditetens utveckling vid användandet/icke-användandet av särskild post, Svinelund.

På grund av att belåningen är lägre, blir soliditeten högre för övertagaren när särskild post ej nyttjas.

5 Analys och diskussion

I följande avsnitt jämförs, analyseras och diskuteras de empiriska resultaten med utgångspunkt utifrån vald data och teori. De resultat som redovisats och här analyseras, gäller under de specifika förutsättningar som satts upp i denna uppsats.

5.1 Intressentgruppens gemensamma och individuella utfall

För både Vetestad och Svinelund har användandet av särskild post en positiv inverkan på utvecklingen av familjens totala förmögenhet, under den givna tidsperioden. Enligt tabell 8 respektive 11 uppgår förmögenhetsskillnaden efter 20 år till 2,72 % för Vetestad och 1,97 % för Svinelund, trots att det är samma förmögenhetsmassa som fördelas.

För Vetestad innebär den särskilda posten att fördelningen är 50% till övertagare och 50 % till överlåtare, medan fördelningen blir 57 respektive 43 % då den inte kan utnyttjas (figur 20). Motsvarande fördelning för Svinelund är 27 % för övertagare och 37 % för överlåtare/syskon vid nyttjandet av den särskilda posten och 32 respektive 34 % (figur 24). En särskild post innebär alltså både en rättvisare fördelning och en högre nettoförmögenhet. Däremot gynnas övertagaren av att inte använda sig av särskild post; efter 20 år är dennes förmögenhet nästan 400 000 kronor högre för Vetestad än om den särskilda posten används. Motsvarande förmögenhetsskillnad för Svinelund är nästan 300 000 kronor. Viktigt att påpeka är att det grundas på modellens uppbyggnad, med övertagarens krav på samma inkomst efter skatt, även då negativ räntefördelning uppkommer. Övertagaren har då en lägre belåning vid tidsperiodens början (figur 22 och 26), alltså en högre soliditet. Soliditeten blir då intuitivt även högre vid tidsperiodens slut, om den särskilda posten ej nyttjas. Det är heller ingen skillnad i amorteringstakt beroende på intressentgruppens val; i modellen uppgår den till noll.

5.2 Övertagarens räntabilitet på eget kapital efter skatt och likvida medel

För båda fallgårdarna innebär den särskilda posten en högre räntabilitet på det egna kapitalet än om den särskilda posten ej nyttjas. Förklaringen går att finnas i ekv. 3, den så kallade *hävstångsformeln*. En högre skuldsättning för övertagaren, som den särskilda posten gör möjligt, innebär en ökad förräntning av det egna kapitalet i de fall då räntabiliteten på det totala kapitalet överstiger räntan på lånade medel. I båda gårdarnas fall finns den största andelen av tillgångarna i marken, vilket i modellen ökar med 7,09 % per år utan att beskattas förrän vid försäljning. Under tidsperioden uppstår en betydande ”ränta-på-ränta”-effekt. Samtidigt uppgår räntan för lånade medel till 6 %, vilket betalas löpande varje år. Vid tidsperiodens början har även räntan uppskattats befinna sig på lägre nivåer; 3, 4 och 5 % under de tre första åren (www, Konjunkturinstitutet, 2014-01-31), vilket ytterligare ökar räntabiliteten på det egna kapitalet. Konjunkturinstituts prognos om en högre reporänta på lång sikt talar för att dagens räntor befinner sig på historiskt låga nivåer, se figur 1.

Prisuppgången på jordbruksmark sker i denna modell i högre takt än lantbruksföretagets ökning av resultat efter skatt, vilket förklarar den avtagande direktavkastningen. Det går även resonera kring den absoluta nivå som direktavkastningen befinner sig på under tidsperioden

för de båda gårdarna, dvs. de likvida medel som övertagaren har till privat konsumtion. Vid en jämförelse mellan år 3 (då räntan stabiliserats kring 6 % för utlåning och 3 % för inlåning) och året då tidsperioden tar slut (år 20) blir resultatet följande. Vid år 3 har Vetestad en direktavkastning om 128 145 kronor med särskild post och 135 708 kronor utan särskild post. Vid tidsperiodens slut är beloppen 155 647 respektive 162 109 kronor. Svinelund har vid år 3:s utgång 158 509 i resultat efter skatt om särskild post används och 153 257 kronor om den inte används. Vid år 20 uppgår nivåerna till 209 877 respektive 200 574. Att det är vissa skillnader förklaras av det svenska inkomstskattesystemet där beloppen för grund- och jobbskatteavdrag varierar beroende på inkomstnivå. De likvida medel som årligen kan plockas ut från de två lantbruksföretagen, utan urholkning av det bokförda egna kapitalet, uppgår alltså till en låg nivå. Det beror på att den största delen av kapitalet är låst i fasta tillgångar; främst mark, följt av maskiner. Effekten av detta blir att övertagaren för respektive gård i stort sett ”lever fattigt och dör rikt”.

Det bör även diskuteras kring övertagarens krav på en likvärdig disponibel inkomst om den särskilda posten ej används. Hade övertagaren accepterat en likvärdig kompensation till övriga intressenter även då, hade utfallet blivit något annorlunda. Via figur 9 går det att utläsa att en större del av inkomsten försvunnit i skatt. Samtidigt hade den sjukpenninggrundade inkomsten (SGI) ökat, vilket inneburit ett ökat skydd om sjukdom skulle inträffa för företagaren, så länge dennes inkomst av näringsverksamhet inte överstiger taket för SGI (Antonsson & Rydin, 2012). Slutsatsen blir alltså att den negativa räntefördelningen får starkare negativa konsekvenser ju högre inkomsten från näringsverksamhet är; dels på grund av att SGI ej ökar och dels på grund av progressiviteten i skattesystemet. Däremot visar figur 9 också att negativ räntefördelning kan vara positiv i dubbel bemärkelse om inkomstnivån av näringsverksamhet är så låg att den inte uppgår till 90 000 kronor, samtidigt som företagaren har inkomst av kapital. Då innebär den både en sänkning av skatten och en ökning av SGI. För de båda fallgårdarna är dock inte inkomsten av näringsverksamhet på en sådan låg nivå, samtidigt som den inte uppgår till en så pass hög nivå att negativ räntefördelning får katastrofala effekter på den disponibla inkomsten.

5.3 Känslighetsanalys övertagare

I detta avsnitt redogörs för de ekonomiska effekterna som vissa (hypotetiska) förändringar får för övertagaren.

5.3.1 Förändring i in och utlåningsränta

I tabell 12 nedan visas den förändring i disponibel inkomst för övertagaren som en räntehöjning innebär.

Tabell 12. Räntehöjningars effekter på övertagarens disponibla inkomst

	Inlåningsränta	3,00%	4,50%	6,00%
	Utlåningsränta	6,00%	7,50%	9,00%
SVINELUND				
Med SP	Likv. medel år 3	158 509	120 040	68 447
Med SP	Likv. medel år 20	209 877	180 304	150 819
Utan SP	Likv. medel år 3	153 257	117 028	59 866
Utan SP	Likv. medel år 20	200 574	171 739	139 082
VETESTAD				
Med SP	Likv. medel år 3	128 145	81 050	29 417
Med SP	Likv. medel år 20	155 647	127 389	98 226
Utan SP	Likv. medel år 3	135 708	92 504	39 882
Utan SP	Likv. medel år 20	162 109	170 007	117 693

Ur tabellen går det att utläsa att de båda företagen är känsliga för räntenivåer som överstiger Konjunkturinstitutets prognoser. Båda företagen kan förmodligen överleva om utlåningsräntan uppgick till 7,5 %, men en stigning till 9 % skulle bli svårare att klara. Just under år 3 uppkommer en kritisk period för båda företagen. Utan en inkomst från en eventuell make skulle företagen ha svårt att överleva. En situation motsvarande den i USA under 1980-talet skulle därmed uppstå (Lowenberg-DeBoer, 1986).

För Svinelund får den särskilda posten positiva effekter på den disponibla inkomsten vid en räntehöjning, medan Vetestad missgynnas av den. Det förklaras av resonemanget ovan kring figur 9.

5.3.2 Förändring i jordbruksmarkens värdeökning

Här visas den känslighet som förmögenhetsutvecklingen har om jordbruksmarkens prisutveckling skulle förändras.

Tabell 13. Jordbruksmarkens årliga värdeöknings påverkan på övertagarens förmögenhet.

	Jordbruksmarkens årliga värdeökning	7,09%	5,09%	3,09%
SVINELUND				
Med SP	Förmögenhet år 3	4 264 557	3 876 565	3 503 064
Med SP	Förmögenhet år 20	14 432 041	10 135 214	7 141 642
Utan SP	Förmögenhet år 3	4 760 265	4 372 274	3 998 772
Utan SP	Förmögenhet år 20	14 731 952	10 435 125	7 441 554
VETESTAD				
Med SP	Förmögenhet år 3	6 238 337	5 761 164	5 301 812
Med SP	Förmögenhet år 20	17 911 596	12 627 132	8 945 481
Utan SP	Förmögenhet år 3	6 869 784	6 392 611	5 933 260
Utan SP	Förmögenhet år 20	18 293 632	13 009 169	9 327 517

Det finns alltså betydande skillnader i förmögenhet då markens prisökning förändras, ju längre tid efter generationsskiftet som förflutit. Efter tre år är inte förmögenhetsskillnaden så stor, även om marken endast ökar med 3,09 % per år. Vid tidsperiodens slut är däremot övertagarens förmögenhet vid 3,09 % värdeökning nästan hälften av situationen där marken ökar med 7,09 %. Även detta går att förklara med att marken utgör en så pass stor del av övertagarens förmögenhet. Den särskilda posten har en negativ inverkan på

förmögenhetsutvecklingen, vilket förklaras av den högre belåning som då uppkommer för övertagaren.

6 Slutsatser

Ordet ekonomi betyder hushållning med knappa resurser. Vid ett generationsskifte är det tydligt att den förmögenhet som ska fördelas är begränsad till nettovärdet av tillgångarna som överlåtaren kontrollerar. En optimal ekonomisk strategi för användandet eller icke användandet av särskild post har ej sökts, utan uppsatsen studerar och analyserar utfallet för två lantbruksföretag med unika förutsättningar. Empirin i studien visar att det finns ekonomiska fördelar med att använda den särskilda posten vid ett generationsskifte som sker via gåva. Lagstiftningen gör det möjligt att undvika negativ räntefördelning och på det sättet få en högre disponibel inkomst. Effekterna skiljer sig dock något åt, vilket beror på flera faktorer, såsom kompensation till övriga intressenter, tillgångsfördelning och företagets lönsamhet innan generationsskiftet är genomfört. Sedan följer även övertagarens förmåga att driva företaget, beroende på hur skicklig denne är.

Simuleringsmodellen bygger på flera antaganden, som i sin tur baseras på data och prognoser. Något som med säkerhet kan sägas om prognoser är att det aldrig blir exakt som de förutspår. De kan dock ge en indikation om utvecklingen, baserat på vad som är känt idag. För en övertagare är den viktigaste delen på lång sikt företagets lönsamhet och räntenivåerna (på grund av den skuldsättning som uppkommer vid generationsskiftet). Överlåtare och syskon är förmodligen inte lika känsliga för dessa svängningar, om de antas ha en vanlig anställning. Dock vill de självklart se en positiv ekonomisk utveckling på sitt placerade kapital; både på aktie- och bostadsmarknaden.

Övertagarens känsligaste punkt på kort sikt är den årliga avkastningen från driften. Arbets- och kapitalinkomsten är låg i förhållande till arbetsinsatsen, medan illikvida tillgångar stiger i värde. Enda sättet att komma åt denna värdeökning, förutom försäljning, är att belåna dessa. Dock får det anses både riskfyllt och ovanligt att låna för privat konsumtion.

I denna studie har övertagaren inte ställt något avkastningskrav för företaget som ska tas över. Ett krav på en marknadsmässig lön skulle med största sannolikhet sänkt möjligheten för kompensation till övriga intressenter.

Från denna studie kan slutsatsen dras att ett generationsskifte är en komplicerad process, även när enbart de ekonomiska och skattemässiga förutsättningarna beaktas. Mjuka värden som familjesämja eller övertagarens förmåga till företagsledning har inte berörts. Ett sådant ämne vore dock intressant för framtida studier. Även en liknande studie med företag där det beskattningsbara resultatet befinner sig på högre nivåer efter generationsskiftet vore intressant. Då skulle den särskilda postens betydelse med största sannolikhet öka. Att vidare studera effekter och anledningar till förändring i pris på jordbruksmark och/eller räntenivåer vore också relevant, då denna studie har visat på dessa faktors stora betydelse på ett lantbruksföretags likviditet och soliditet. Huruvida ett företag med flera verksamhetsgrenar klarar ett generationsskifte bättre än rena växtodlingsföretag kan också vara intressant att undersöka närmare.

Referenser

Litteratur

Agell, A., & Malmström, Å., 2007, *Civilrätt*, Malmö: Liber, ISBN 978-91-47-08699-3

Alsos, G. A., Carter, S., Ljunggren, E., 2014, *Kinship and business: how entrepreneurial households facilitate business growth*, Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal, Volume 26, Issue 1-2.

Andersson, B., 1978, *Investeringsplanering i lantbruket – teoretiska grunder och förslag till metod*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.

Andersson, H., 2014, *Arrendeformer och jordäggande – synpunkter på riskhantering och effektivitet*, ur antologin *Att bruka men inte äga*, Halmstad: Bulls Graphic. ISBN 978-91-86573-35-5

Antonsson, J., & Rydin, U., 2012, *Skatt på skog*, Göteborg: Tholin & Larssons förlag. ISBN 978-91-86191-65-8

Arbnor, I. & Bjerke, B., 1994. *Företagsekonomisk metodlära*, Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-40922-2

Backman, E., 2013, *Förutsättningar vid köp av en skogsfastighet - en analys av olika köparens kassaflöde vid ett fastighetsförvärv*, Examensarbete 121. Institutionen för skogens produkter, SLU. Uppsala

Banker, D., & Hoppe, R., 2006, *Structure and Finances of U.S. Farms 2004*, Economic information Bulletin Number 12, United States Department of Agriculture, Washington D.C., s. 42.

Beckhard, R., & Dyer, W., *Managing Change in the Family Firm – Issues and Strategies*, Sloan Management Review, 1983, 24, p. 59-65

Boehlje, M. & Eidman, V., 1984. *Farm Management*, John Wiley & Sons, New York. Wiley.

Boehlje, M.D., Lins, D.A., 2002. *Risks and Risk Management in an Industrialized Agriculture* volume 58 article #1

Bucht, R., Kindlund, P., Lindberg, J., & Odén, C., 1990, *Gården får ny ägare*, Stockholm: LTs förlag, ISBN 91-36-02911-4

Errington, A., 2002. *Handing Over the Reins: A Comparative Study of Intergenerational Farm Transfers in England, France and Canada*, EAAE Congress: “Exploring Diversity in the European Agri -Food System”, Zaragoza (Spain), 28-31 August 2002

Errington, A., 2007. *The intergenerational transfer of managerial control in the farm-family business: A comparative study of England, France and Canada*, The Journal of Agricultural Education and Extension, 5:2, s. 123-136

Gården byter ägare – Dags för generationsskifte, LRF Konsult, 2012.

Hay, D.A. and Morris, D.J., 1984, *Unquoted Companies: Their Contribution to the United Kingdom Economy*, London: Macmillan.

Handler, W., 1994, *Succession in Family Business: A Review of the Research*, Family Business Review, vol. VII, no 2

Hines, J., 2013. *The Redistributive Potential of Transfer Taxation*, Public Finance Review, November vol. 41 no. 6, s. 885-903.

Håkansson, S., 2002, *Räntefördelningen och dess påverkan på skogsbruket*, Växjö: Växjö University Press. ISBN 91-7636-316-3

Jacobsen, D. I., 2002. *Vad, hur och varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-04096-2.

Jappelli, T., Padula, M., & Pica, G., 2011. *Do Transfer Taxes Reduce Intergenerational Transfers?*, Journal of the European Economic Association, Volume 12, s. 248-275.

Johnson, G., Whittington, R., & Scholes, K., 2011, *Exploring Strategy*, Harlow: Pearson Education Limited. ISBN: 978-0-273-73202-0

Kahn, J., & Henderson, A., 1992, *Location Preferences of Family Firms: Strategic Decision Making or "Home Sweet Home"?*. Family Business Review 3(5): 271-282

Kvale, S., Brinkmann, S. 2009. *Interviews – Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*, 2nd edition. SAGE Publications, London, United Kingdom. ISBN 0761925422.

Lagerkvist C. J., & Andersson H., 1996. *Taxes, inflation and financing – the rate of return to capital for the agricultural firm*. European Review of Agricultural Economics 23 (4): s. 437-454.

Lagerkvist C. J., & Olson K. D., 2002, *Optimal capital structure and income support reform uncertainty*, Annual Meeting of American Agricultural Economics Association, July 28-31, Long Beach, California

Larsson M., & Waak, R., 2003, *The Total Return at the Stockholm Stock Exchange – Characteristics and Predictability 1919 – 2003*, Examensarbete 06/779. Institutionen för produktionsekonomi, Linköpings tekniska högskola, Linköping.

Lartruffe, L., & Mouel, C., 2009. *Capitalization of government support in agricultural land prices: What do we know?*, Journal of Economic Surveys, Vol., 23, s. 659-691.

Leopold, T., & Schenider, T., 2011. *Family Events and the Timing of Intergenerational Transfers*, Social Forces 90 (2): 595-616.

Lodin, S-O., Lindencrona, G., & Melz, P., & Silfverberg, C., & Simon-Almendal, T., 2011, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, Lund: Studentlitteratur AB. ISBN 978-91-44-07206-7

Lowenberg-DeBoer, J., 1986, *The Microeconomic Roots of the Farm Crisis*, Praeger Publishers, USA

LRF, LRF Konsult & Swedbank, 2013. *Lantbruksbarometern 2013*. Stockholm. ISBN 978-91-977538-0-7

Löfvendal, S., 2008, *Generationsskifte i lantbruksföretag*, Examensarbete 509. Institutionen för ekonomi, SLU. Uppsala

Lönnstedt, L. & Rosenqvist, H., 2001. Skogen och dess skatter. I: skogspolitiken idag- en beskrivning av den politik och övriga faktorer som påverkar skogsbruket. 35- 48. Skogsstyrelsen. Jönköping.

Lönnstedt, L. & Rosenqvist, H., 2002. Skatternas inverkan på skogsfastigheternas prisutveckling – Några hypoteser. Institutionen för skogens produkter och marknader, SLU. Uppsala

Manevska-Tasevska, G., & Rabinowicz, E., 2013. *Competitiveness of Swedish agriculture 1990-2012: Estimates and factors contributing towards more competitive agricultural production*. Agrifood Economics Centre.

Nilsson, P., & Rydin, U., 2005, *Generationsskifte i enskild näringsverksamhet – fångesklassificering med inriktning på överföring av sparad räntefördelning och fonder*, p. 670-682, Skattenytt, Skattenytts förlag AB

Nilsson, P., & Rydin, U., 2005, *Generationsskifte i enskild näringsverksamhet – särskilt om överföring av periodiseringsfonder och expansionsfond m.m.*, s. 588-600, Skattenytt, Skattenytts förlag AB

Nilsson, S-Å., & Persson, I., 1999, *Investeringsbedömning*, Malmö: Liber Ekonomi, ISBN 91-47-04393-8

Nyman, P., 2005, *Generationsskiften i privata enskilda lant- och skogsbruksföretag*, Examensarbete 391. Institutionen för ekonomi, SLU. Uppsala

Olsson, F., 2004, *Ekonomiska förutsättningar efter genomfört generationsskifte*, Examensarbete 376. Institutionen för ekonomi, SLU. Uppsala

Olsson, J., & Skärvad, P-H., 2011, *Företagsekonomi 100*, Malmö: Liber, ISBN 978-91-47-09634-3

Pesquin, C., Kimhi, A., Kislev, Y., 1999. *Old age security and inter-generational transfer of family farms*, European Review of Agricultural Economics, Vol. 26, s. 19-37

Robson, C., 2011. *Real World Research- A Resource for Users of Social Research Methods in Applied Settings*. 3rd ed. Padstow: tj International Ltd.

Ross, S., Westerfield, R., & Jaffe, J., 2005, *Corporate Finance*, Seventh Edition, New York: McGraw-Hill. ISBN: 007-123937-5

Stampe, O., & Wahn, A., 2008, *Strategier vid generationsskifte – ekonomiska implikationer för olika intressenter*. Examensarbete 518. Institutionen för ekonomi, SLU. Uppsala

Svensson J. 1988. *Lantbruksmaskinernas värdeminskning, komplettering av tidigare studier.*, Institutionsmeddelande 88:03. Institutionen för lantbruksteknik, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Sweeney D. & Williams T. & Anderson D. 2000. *An introduction to management science, quantitative approaches to decision making*. ISBN 0-324-00321-8

Traill, B., 1982. *Taxes, Investment Incentives and the Cost of Agricultural Inputs*, Journal of Agricultural Economics, Vol.33(1), s.1-12

Ward, J. L., *Keeping Family Business Healthy*, San Fransisco: Jossey-Bass, 1987

Warren, M.F., 1998, *Practicing what we preach: managing agricultural education in a changing world*, European Journal of Agricultural Education and Extension, 5, 1, 53-65.

Wettermark, G., 1983, *Förutsättningar för generationsskifte på gotländska lantbruksföretag*, Examensarbete 69. Institutionen för ekonomi, SLU. Uppsala

Yin R K. 2003. *Case study research . Design and Methods*, SAGE publications Inc. Thousand Oaks, USA. ISBN 0-7619-2552-X

Internet

Jordbruksverket, www.sjv.se

1. Statistik, *Pris på jordbruksmark (tkr/ha) efter ägoslag. Produktionsområden och riket (1993- 2012)*, 2013-09-12
<http://statistik.sjv.se/Dialog/varval.asp?ma=JOMARKP2&ti=Pris+p%E5+jordbruksmark+%28tkr%2Fha%29+efter+%E4goslag%2E+Produktionsomr%E5den+och+riket+%281993%2D+2012%29&path=../Database/Jordbruksverket/Priser%20och%20prisindex/Priser/Mark%20och%20arrendepriiser/&lang=2>
2. Statistik, *Produktionsmedelsprisindex (PM-index) år, 2005=100 efter Produkter och År*, 2014-03-12
<http://statistik.sjv.se/Database/Jordbruksverket/Priser%20och%20prisindex/Prisindex/Prisindex%20med%20bas%C3%A5r%202005=100/Prisindex%20med%20bas%C3%A5r%202005=100.asp>
3. Statistik, *Jordbruksekonomiska Undersökningen*, 2014-04-12
<http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik%2C%20fakta/Jordbrukets%20ekonomi/JO40/JO40SM1401/JO40SM1401.pdf>

Konjunkturinstitutet, www.konj.se

1. Publicerat, *Sveriges ekonomi - ett långsiktsscenario fram till år 2035*, 2014-03-04
http://www.konj.se/download/18.768d17ac139d0d0248f1d42/Specialstudie+nr+30_w_ebb.pdf

LRF Konsult, www.lrfkonsult.se

1. Nyheter, *Priserna på Skogsmark sjönk under våren 2013*, 2013-09-12
<http://www.lrfkonsult.se/press/Nyheter/Skogsmarkspriser-2013/>
2. Press, *Lantbruksbarometern*, 2014-04-17
<http://www.lrfkonsult.se/Press/Vara-publikationer/Lantbruk1/Lantbruksbarometern/>
3. Om oss, *Affärsidé*, 2013-10-15
<http://lrfkonsult.se/om-oss/om-lrfkonsult/Affarside/>
4. Våra tjänster, *Generationsskifte*, 2013-10-21
<http://lrfkonsult.se/Vara-tjanster/juridik/generationsskifte1/>

Riksbanken, www.riksbank.se

1. Penningpolitik, *Reporäntan, tabell*, 2013-09-12
<http://www.riksbank.se/sv/Penningpolitik/Prognoser-och-rantebeslut/Reporantantabell/>

Riksgälden, www.riksgalden.se

1. Statsskulden och statsfinanserna, *Fakta om statslåneräntan*, 2014-03-04
<https://www.riksgalden.se/sv/omriksgalden/statsskulden/Statistik/statslanerantan/Fakta-om-statslanerantan/>

Statistiska Centralbyrån, www.scb.se

1. Hitta Statistik, *Statistikdatabasen - Fastighetsprisindex för lantbruk (1992=100) efter region. År 1988 – 2012*, 2014-03-04
http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistikdatabasen/
2. Hitta Statistik, *Statistikdatabasen - Fastighetsprisindex för permanenta småhus (1990=100) efter län. År 1990 – 2013*, 2014-03-04
http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistikdatabasen/
3. Hitta Statistik, *Hyrer i bostadslägenheter*, 2014-05-19
http://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Boende-byggande-och-bebyggelse/Bostads--och-hyresuppgifter/Hyrer-i-bostadslagenheter/Aktuell-Pong/2012A01/Genomsnittliga-hyrer-och-ytor-for-nagra-storre-kommuner/

Skatteverket, www.skatteverket.se

1. Privat, *Hur hög är statslåneräntan?*, 2013-09-12
<http://www.skatteverket.se/privat/svarpavanligafragor/beloppprocentsatser/privatbeloppfaq/hurhogarstatslanerantan.5.10010ec103545f243e8000355.html>
2. Blanketter och broschyrer, *Skatternas historia under 1900-talet*, 2013-10-22
http://www.skatteverket.se/download/18.18e1b10334ebe8bc8000104366/1113237230015/1523_14.pdf
3. Blanketter och broschyrer, *Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2012 års taxering*, 2013-10-22

<http://www.skatteverket.se/download/18.71004e4c133e23bf6db800061866/1331816233070/399-4-01.pdf>

4. Arvsskatt, *Arvsskatt*, 2013-10-22
<http://www.skatteverket.se/innehallao/dokumentbarao/arvsskatt.4.6fdde64a12cc4eee23080002373.html>
5. Förmögenhetsskatt, *Förmögenhetsskatt*, 2013-10-22
<http://www.skatteverket.se/innehallao/dokumentbarao/formogenhetsskatt.4.6efe6285127ab4f1d2580001142.html>
6. Privat, *Skattereduktion för arbetsinkomster - s.k. jobbskatteavdrag*, 2013-10-22
<http://www.skatteverket.se/privat/skatter/arbeteinkomst/vadblirskatten/skattetabeller/jobbskatteavdrag.4.6fdde64a12cc4eee2308000107.html>
7. Företag och organisationer, *Svar på vanliga frågor*, 2013-10-22
<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/svarpavanligafragor/beloppochprocentsatser/foretagbeloppfaq/hurmycketbetalaraktiebolagekonomiskaforeningarideellaforeningarochstiftelseriinkomstskatt.5.18e1b10334ebe8bc8000118066.html>
8. Blanketter och broschyrer, *Räntefördelning*, 2013-10-22
http://www.skatteverket.se/download/18.18e1b10334ebe8bc8000115111/kapitel_21.pdf
9. Privat, *Räkna ut din skatt*, 2014-03-04
<https://www.skatteverket.se/privat/sjalsvservice/allaetjanster/tjanster/raknautdinskatt.4.18e1b10334ebe8bc80001950.html>

Sveriges Lantbruksuniversitet www.slu.se

1. Slunik, FÖ 0373, Lantbruksekonomi och driftsplanering
http://slunik.slu.se/student_index.cfm?id=10506&SelectedKursTyp_id=1

Villaägarna, www.villaagarna.se

1. Dokument, *Vad kostar det att bo? - En rapport om driftskostnader för småhus i Sveriges 290 kommuner*, 2014-05-19
<http://www.villaagarna.se/Global/Dokument/Utreddningar/2013/130115%20Vad%20kostar%20det%20att%20bo.pdf>

Personliga meddelanden

Larshamre, Erik, *Jurist*, LRF Konsult, 2013-10-17

Svensson, Tommy, *Jurist, Reg. Fastighetsmäklare*, LRF Konsult, 2013-09-20

Bilagor

Bilaga 1 - Ingångsvärden för modellen

Förutsättningar vid simulering framtida förmögenhet

Årliga reinvesteringar i inventarier	16,00%
Kompensation syskon	0 kr
Kompensation överlåtare	3 910 000 kr
Inflationstakt	2,00%
Avskrivningsprocent på inventarier	7,50%
Månadslön om	25 000 kr
Inlåningsränta	3,00%
Utlåningsränta	6,00%
Värdeökning jordbruksmark	7,09%
Värdeökning småhus	4,68%
Avkastning OMXS 30	6,60%
Värdeökning anläggningstillgångar	4,70%
Kommunalskattesats	32,00%
Sociala avgifter	31,42%
Egenavgifter	28,97%

Bilaga 2 – Utveckling eget kapital för syskon och överlåtare

Utveckling överlåtares/syskons kapital

Förutsättningar vid simulering framtida förmögenhet

Avsättning bostad	2 000 000
Värdeökning privatbostad	4,68%
Direktavkastning	4,80%
Avsättning aktieportfölj	1 910 000
Värdeökning (inkl. utdelning)	6,60%

Fastighet

	Marknadsvärde	Skatt	Nettovärde
<i>Bostad</i>			
Vid fördelning	2 000 000,00	0,00	2 000 000,00
År 1	2 093 600,00	20 592,00	2 073 008,00
År 2	2 191 580,48	42 147,71	2 149 432,77
År 3	2 294 146,45	64 712,22	2 229 434,23
År 4	2 401 512,50	88 332,75	2 313 179,75

År 5	2 513 903,29	113 058,72	2 400 844,56
År 6	2 631 553,96	138 941,87	2 492 612,09
År 7	2 754 710,68	166 036,35	2 588 674,33
År 8	2 883 631,14	194 398,85	2 689 232,29
År 9	3 018 585,08	224 088,72	2 794 496,36
År 10	3 159 854,86	255 168,07	2 904 686,79
År 11	3 307 736,07	287 701,94	3 020 034,14
År 12	3 462 538,12	321 758,39	3 140 779,73
År 13	3 624 584,90	357 408,68	3 267 176,22
År 14	3 794 215,48	394 727,40	3 399 488,07
År 15	3 971 784,76	433 792,65	3 537 992,11
År 16	4 157 664,29	474 686,14	3 682 978,14
År 17	4 352 242,98	517 493,45	3 834 749,52
År 18	4 555 927,95	562 304,15	3 993 623,80
År 19	4 769 145,38	609 211,98	4 159 933,39
År 20	4 992 341,38	658 315,10	4 334 026,28

Aktieportfölj

Värdeökning i aktieportfölj om 6,6 procent varav 2 procent härleds till utdelning

	<i>Marknadsvärde</i>	<i>Skatt</i>	<i>Nettovärde</i>
	<i>Aktier</i>		
Vid fördelning	1 910 000,00	0,00	1 910 000,00
År 1	2 036 060,00	37 818,00	1 998 242,00
År 2	2 170 439,96	78 131,99	2 092 307,97
År 3	2 313 689,00	121 106,70	2 192 582,30
År 4	2 466 392,47	166 917,74	2 299 474,73
År 5	2 629 174,37	215 752,31	2 413 422,06
År 6	2 802 699,88	267 809,96	2 534 889,92
År 7	2 987 678,08	323 303,42	2 664 374,65
År 8	3 184 864,83	382 459,45	2 802 405,38
År 9	3 395 065,91	445 519,77	2 949 546,13
År 10	3 619 140,26	512 742,08	3 106 398,18
År 11	3 858 003,51	584 401,05	3 273 602,46
År 12	4 112 631,75	660 789,52	3 451 842,22
År 13	4 384 065,44	742 219,63	3 641 845,81
År 14	4 673 413,76	829 024,13	3 844 389,63
År 15	4 981 859,07	921 557,72	4 060 301,35
År 16	5 310 661,77	1 020 198,53	4 290 463,24
År 17	5 661 165,44	1 125 349,63	4 535 815,81
År 18	6 034 802,36	1 237 440,71	4 797 361,65
År 19	6 433 099,32	1 356 929,80	5 076 169,52
År 20	6 857 683,87	1 484 305,16	5 373 378,71

Bilaga 3 – Modell för jobbskatte- och grundavdrag

AI =	Tax.Ink	344 521	Vid fördelning
	Komm.skatt	32%	
	PBB	42 400	
	Avs. pens.	105 802	
Grundavdrag			

Inkomst:

Från	Till	Grundavdrag
0	41 976	17 935
41 976	115 328	78 444
115 328	131 864	32 648
131 864	334 112	11 382
334 112	Oändligt	12 423

Från	Till	Jobbskatteavdr.
0	38 584	106 271
38 584	115 328	38 133
115 328	296 800	22 815
296 800	Oändligt	21 370

Tot. Avdrag

33 793

Max avdrag 226 295 >= 21 370

Valt grundavdrag 12 423

Valt jobbskatteavdrag 21 370

Bilaga 4 – Värderingsmodell för maskiner

		2014 Återanskaffningsvärde	Marknadsvärde enligt Svensson 1988.
2012	Traktor	1 310 000	903 648
2012	Kultivator	130 000	82 153
2010	Avant 528 Kompaktlastare	300 000	168 376
2010	Väderstad Crosskiller vält	115 000	55 133
2009	Vikplog Drivex	69 000	29 480
2009	McCormick	825 000	428 850
2006	Rundbalspress New Holland	160 000	66 059
2005	BM Volvo DR 860 T	85 000	30 300
2005	Spridare Nido Traxos	105 000	25 235
2004	Vält Väderstad Rexus	200 000	41 866
2003	Kärre Husqvarna	100 000	20 161
2003	Slätterkross	130 000	41 251
2002	Valtra 800	675 000	181 320
2000	Kombisåmaskin	325 000	67 971
1999	Traktor Case	1 280 000	259 105
1998	Växelplog Överum	240 000	40 479
1998	Betesputsare Husqvarna	35 000	4 683
1997	New Holland TX 62	1 200 000	173 116
1995	Moteska Spruta	300 000	28 490
Summor:		7 584 000	2 647 677

Bilaga 5 – Utveckling eget kapital övertagare (exempelsiffror)

	Timmar	Kr/timme	Arbetskostnad	Sociala avgifter
Vid fördelning	3200	152	486 400	152 827

År 1	3200	155	496 128	155 883
År 2	3200	158	506 051	159 001
År 3	3200	161	516 172	162 181
År 4	3200	165	526 495	165 425
År 5	3200	168	537 025	168 733
År 6	3200	171	547 765	172 108
År 7	3200	175	558 721	175 550
År 8	3200	178	569 895	179 061
År 9	3200	182	581 293	182 642
År 10	3200	185	592 919	186 295
År 11	3200	189	604 777	190 021
År 12	3200	193	616 873	193 821
År 13	3200	197	629 210	197 698
År 14	3200	201	641 794	201 652
År 15	3200	205	654 630	205 685
År 16	3200	209	667 723	209 799
År 17	3200	213	681 077	213 995
År 18	3200	217	694 699	218 274
År 19	3200	221	708 593	222 640
År 20	3200	226	722 765	227 093

	Fin.netto	Kvar av resultat	Över- /underskott innan skatt
Vid fördelning	410 803	1 161 236	522 009
År 1	485 803	1 118 518	466 506
År 2	560 803	1 075 604	410 553
År 3	635 803	1 033 332	354 980
År 4	635 803	1 066 715	374 795
År 5	635 803	1 100 766	395 007
År 6	635 803	1 135 497	415 624
År 7	635 803	1 170 923	436 652
År 8	635 803	1 207 057	458 101
År 9	635 803	1 243 915	479 979
År 10	635 803	1 281 509	502 295
År 11	635 803	1 319 855	525 057
År 12	635 803	1 358 968	548 274
År 13	635 803	1 398 864	571 956
År 14	635 803	1 439 557	596 111
År 15	635 803	1 481 064	620 749
År 16	635 803	1 523 402	645 880
År 17	635 803	1 566 586	671 514
År 18	635 803	1 610 634	697 660
År 19	635 803	1 655 562	724 330
År 20	635 803	1 701 390	751 532

Avgår egenavg.	Efter egenavg.	Efter skatt och skatt och soc.	Ackumulerat
-151 226	370 783	262 946	0
-135 147	331 360	236 560	236 560
-118 937	291 616	210 599	447 158
-102 838	252 142	184 548	631 706
-108 578	266 217	194 272	825 978

-114 434	280 574	204 191	1 030 169
-120 406	295 217	214 308	1 244 477
-126 498	310 154	224 627	1 469 104
-132 712	325 389	235 153	1 704 257
-139 050	340 929	245 889	1 950 146
-145 515	356 780	256 840	2 206 987
-152 109	372 948	267 974	2 474 961
-158 835	389 439	279 279	2 754 240
-165 696	406 260	290 810	3 045 051
-172 693	423 418	302 572	3 347 622
-179 831	440 918	314 569	3 662 191
-187 112	458 769	326 808	3 988 999
-194 538	476 976	339 486	4 328 484
-202 112	495 548	352 417	4 680 902
-209 838	514 491	365 608	5 046 509
-217 719	533 813	379 062	5 425 571

		Gräns för statlig skatt	U-lag statlig skatt	U-lag avdrag
Vid fördelning	336 990	420 000	-83 010	370 783
År 1	296 249	428 400	-132 151	331 360
År 2	253 178	436 968	-183 790	291 616
År 3	211 232	445 707	-234 475	252 142
År 4	224 828	454 622	-229 793	266 217
År 5	238 697	463 714	-225 017	280 574
År 6	252 843	472 988	-220 146	295 217
År 7	267 271	482 448	-215 177	310 154
År 8	281 989	492 097	-210 108	325 389
År 9	297 000	501 939	-204 939	340 929
År 10	312 312	511 978	-199 666	356 780
År 11	328 042	522 217	-194 175	372 948
År 12	344 250	532 662	-188 412	389 439
År 13	360 781	543 315	-182 534	406 260
År 14	377 643	554 181	-176 538	423 418
År 15	394 842	565 265	-170 422	440 918
År 16	412 378	576 570	-164 192	458 769
År 17	429 658	588 101	-158 443	476 976
År 18	447 284	599 863	-152 580	495 548
År 19	465 262	611 861	-146 599	514 491
År 20	483 599	624 098	-140 499	533 813

Jobbskatte- och grundavdrag			Just. Ink.	Kommunal skatt
33 793		336 990		-107 837
35 110		296 249		-94 800
38 438		253 178		-81 017
40 910		211 232		-67 594
41 389		224 828		-71 945
41 877		238 697		-76 383
42 375		252 843		-80 910
42 883		267 271		-85 527
43 401		281 989		-90 236

43 929	297 000	-95 040
44 468	312 312	-99 940
44 906	328 042	-104 974
45 190	344 250	-110 160
45 479	360 781	-115 450
45 775	377 643	-120 846
46 076	394 842	-126 350
46 390	412 378	-131 961
47 318	429 658	-137 491
48 264	447 284	-143 131
49 230	465 262	-148 884
50 214	483 599	-154 752